

JUNIJ 1962

RODNA GRUDA

Proslavljamo DAN BORCA v spominih na težke in junaške čase

VSEBINA

Miško Kranjec:

Odčarana zemlja

Se na mnoga leta, predsednik Tito — iskrene čestitke ob sedemdesetem rojstnem dnevu

Aljoša Furlan:

Pot k prijateljstvu (potovanje Koče Popovića po Ameriki)

M. R.:

Tretjič v rodnem kraju

Novi zakon (dopolnitev zakona o amnestiji)

A proof of stability

Jože Župančič:

Pred piknikom ameriških izletnikov

Vlak bratstva in enotnosti v Sloveniji

Mednarodni sejem ALPE-ADRIA

Na reki Cetini obratuje največja hidroelektrarna v Jugoslaviji

Igor Prešeren:

Jesenice včeraj, danes, jutri

Po domači deželi

Umlr je pisatelj

Fran Saleški Finžgar

Neža Maurer:

Nove knjige — nove prijateljice

Danilo Lokar — sedemdesetletnik

Osmo mednarodna razstava umetniške fotografije v Ljubljani

Blejski festival slovenskih popevk

Muzej v Skofji Loki

Dušan Medlja:

Morski kontrasti

Naši mladi ljudje:

Tekmovanje za evropski košarkarski pokal

Na avtomobilski cesti

Mednarodno srečanje mladine v Brdih

Odprava v Ande

Odprava v Ande

Otroci berite:

Ljudska: Petelinček in putka

Danilo Gorinšek: Kdo lovi?

Matej Bor: Jaz sem pa pogumna punčka

Slovinci pod Peco

Kaj je novega na Tržaškem, Goriskem in v Benečiji

Naši ljudje po svetu

Pišejo nam

Vprašanja in odgovori

Priloga:

Učbenik slovenskega jezika (lekcija 9. in 10.)

Fotografija na naslovni strani:
Zgodnje poletje

(Foto: Rajko Ranfl)

Med vojno in po vojni so izseljenci odposlali prenekateri zavoj v svojo domovino

Delegati SANS pok. Mirko Kunel in Milan Medvešek (prva od leve) z zdravnikoma poleg aparata, ki so ga poslali zdravilišču za tuberkulozo na Golniku

Prireditev za pomoč Jugoslaviji v New Yorku — govori znani ameriški umetnik Zlatko Baloković, po rodu iz Hrovaške

Rodno grudo izdaja Slovenska izseljenska matica v Ljubljani. Izhaja dvanaestkrat na leto. Letna naročnina za prekomorske države je 4 dolarje. Poština plačana v gotovini. Ureja uredniški odbor. Glavna urednica prof. Zima Vrščaj, urednica in tehnična urednica Neža Maurer. Uredništvo in uprava: Slovenska izseljenska matica, Ljubljana, Cankarjeva 1/11. Rokopisov in slik, ki jih nismo naročili, ne vračamo. Čekovni račun pri Komunalni banki 600-704/5-155

ODČARANA ZEMLJA

»Odčarana zemlja« je odlomek iz romana znanega slovenskega pisatelja Miška Kranjca »Za svetlimi obzorji«. V okviru XIV. divizije je pisatelj podal ves naš trd in zapleten boj proti okupatorju. Odlomek popisuje prve dneve svobode, vzdušje olajšanja po krvavi vojni, ko so se ljudje radostno vračali na svoje domove. Objavlja mo ga v počastitev 4. julija, dneva borca.

Prerodila se je zemlja, prerodili so se ljudje, zlata prostost se je razgrnila nad dolinami, nad gorami in gozdovi, še sinje jesensko nebo razpeto od sinjega Jadrana do molčočih, v večno skrivnost zavitih Gorjancev je zadihalo svobodno. Vse, vse je tu svobodno, najbolj pa še preganjani, mučeni človek.

Polja so čakala, zrele njive so klicale ljudi. In ti, kmečki, so stopili na njive — trgajo koruzo, kopajo krompir, žanjejo ajdo, zaorjejo za novo setev.

Po cestah ni več tujih vojsk, nič več ne drdrajo in ropotajo po njih ne tuji tanki ne tuji kamioni. Vojaki, ki korakajo v kolonah, govorijo slovenski, imajo slovenske nasmejane obraze, slovenske svetle oči, na kapah — titovkah in triglavkah — nosijo rdeče peterokrake zvezde, pozdravljajo se z vzdigom pesti, srp in kladivo, tovarištvo, tikanje brez podrejenosti, vse to so zunanja znamenja novega človeka, novega živiljenja, nove vere; nosijo rdeče srajce, rdeče rute okrog vratu, pojo same domače narodne in partizanske pesmi.

Proti goram nič več ne odmevajo ne topovi ne minometi, po gozdovih in na razpotjih nič več ne drdrajo strojnice, samotni odmevi puške se izgublja med drevjem, po dolinah ne more nikogar več vznemiriti. Gozdovi po gorah so zapeli drugačno pesem, veter, ki šumi v krošnjah starih smrek, borov in bukev, nosi pesem prostosti na vse strani. Le prisluhniti je treba, in že človeku zapoje vsi brezkraini gozdovi od Dolomitov, Javornika, prek roških gozdov do Gorjancev. Zdi se, da še zdaj odmeva iz njih žalost in vera partizanskih pesmi ob utrujenih večerih in da ta odmev ne bo utihnil nikdar več: prostosti ni mogoče ubiti.

Nič več ne gori po gorah. Ljudem ni treba več z grozo in brezupom v očeh gledati, kako gori njihov ponos, njihova ljubezen. Toda čez noč še vedno zapirajo s težkimi zapahi vrata, kakor da ne morejo verjeti, da ne bo več sovražnika. Skoraj prehitro je prišla prostost in se zdaj ne morejo privaditi nanjo. In navsezadnje — po svetu je še vedno ta grda vojna, da bi kar takole mogli verjeti, da se vse grdo in težko ne bi pobrnilo. Prezapeljivo, preveč mikaavno, prelepo je, da bi človek verjel, da bo tako tudi ostalo.

NAŠI LIKOVNIKI

France Mihelič: Most

Akademski slikar France Mihelič se je rodil leta 1907 v Virmašah pri Skofji Loki kot sin železniškega delavca. V Ljubljani je končal učiteljske in nato v bedi dovršil študije na zagrebški umetnostni akademiji. Ta leta, kot tudi čas službovanja v Srbiji, je že čutili v njegovih slikah. Posebno impresivna pa so dela, ki so nastala v času njegovega službovanja v Ptuj (znan je Mrtvi kurent).

Vojna ga je poglala najprej v ilegalo v Ljubljano, leta 1945 pa je odšel v partizane. Tam so nastale njegove številne znane in priznane grafike ter linorezi. Med poslednje sodi tudi MOST, ki ga objavljamo to pot.

Sedaj živi France Mihelič v Ljubljani kot slikar in profesor na umetnostni akademiji.

RODNA GRUDA

ILUSTRIRANA REVIIJA
SLOVENSKE
IZSELJENSKE MATICE
V LJUBLJANI

Še na mnoga leta, predsednik Tito

Dne 25. maja je praznoval jugoslovanski predsednik Josip Broz Tito svoj 70. rojstni dan. Ta dan je bil letos — kot že vsako leto doslej — praznik vseh jugoslovanskih narodov, vseh jugoslovanskih ljudi. V Jugoslaviji imenujemo ta dan že vrsto let dan mladosti, dan, ko izroči jugoslovanska mladina svojemu predsedniku štafetno palico s pozdravi tisočev Jugoslovanov.

Letošnje praznovanje je bilo še posebno svečano. Tako se je zbralo ta dan v Beogradu na stadionu Jugoslovanske ljudske armade na osrednjo svečanost kakih 60.000 ljudi, ki so hoteli videti izročitev štafetne palice in športno prireditve, ki so jo izvedli pripadniki številnih športnih društev iz vse Jugoslavije.

Okrog 17. ure so fanfare naznanile prihod štafete s palico, ki so jo fantje in dekleta izročili na stezi pred svečano tribuno, na kateri je bil predsednik Tito z najvišjimi državnimi voditelji, sarajevski mladinki Fuadi Midžić. Le-ta je pritekla do glavne lože, magovorila predsednika republike in mu izročila štafetno palico, ki jo je tisoče mladih rok nosilo na več kot 7000 km dolgi poti od Jesenic skozi vseh šest republik in skozi številna jugoslovanska mesta in kraje, v Beograd.

Predsednik Tito je sprejel štafetno palico, stisnil Fuadi Midžić roko in se zahvalil nosivcem štafete. Nato je mladinko povabil v svojo ložo, da si je skupaj z njim ogledala program.

V programu je med drugim sodelovalo 1440 pionirk beograjskih osnovnih šol, 16 skupin pionirjev, pionirji in pionirke v rdeče-belih dresih, 1100 fantov in deklet iz Zagreba ter pripadniki Jugoslovanske ljudske armade. Ob koncu je švignilo v zrak več raket, medaleč od njih pa je padlo na tla na desetine majhnih padal, na katerih so bile obešene državne zastave.

Ob rojstnem dnevu je dobil predsednik republike mnogo voščil iz domovine in tujine. Osebnostno so mu voščili visoki jugoslovanski državni voditelji, predstavniki mladine in nekaterih kolektivov ter nekateri diplomati tujih dežel v Jugoslaviji. Mimo tega je prejel jugoslovanski predsednik številna brzoglavna voščila voditeljev držav z vseh petih celin. Voščili so mu tudi predsednik Združenih držav John Kennedy, predsednik indijske vlade Džavaharlal Nehru, britanska kraljica Elizabeta II., predsednik Združene arabske republike Gamal Abdel Naser, švedski kralj Gustav Adolf, belgijski kralj Baudouin, predsednik republike Turčije Džemal Gursel, predsednik ministrskega sveta ZSSR Nikita Hruščov, generalni guverner Kanade Georges P. Vanier, generalni sekretar KP Italije Palmiro Togliatti, bivši britanski premier Winston Churchill, kralj Afganistana Mohamed Zahir, norveški kralj Olaf, predsednik republike Gvineje Sekou Toure, predsednik republike Indonezije Sukarno, predsednik Gane Nkrumah in številni drugi.

Pot
k
prijateljstvu

Državni sekretar za zunanje zadeve Koča Popović je zaključil svoje uradno potovanje po Latinski Ameriki, kjer je obiskal Brazilijo, Čile, Bolivijo in Mehiko. To je bil prvi obisk na vladni ravni v teh deželah ter že zato pomeni važen korak k izboljšanju odnosov med njimi in Jugoslavijo. Uspešnost obiska lahko ocenimo že po sporočilih o uradnih razgovorih, ki jih je imel državni sekretar za zunanje zadeve v teh štirih prestolnicah, ter po sklenjenih sporazumih o kulturnem in gospodarskem sodelovanju.

Prijateljski in pristrčni razgovori v vseh štirih glavnih mestih, so toliko pomembnejši, ker gre za štiri izmed najpomembnejših latinskoameriških držav ter hkrati za države, s katerimi je imela Jugoslavija že doslej dobre odnose. Vse štiri države so že leta v ospredju bojev za enakopravnost v meddržavnih odnosih, proti gospodarski zaostalosti vse celine, za boljše življenje svojih državljanov. Danes, ko ogroža svetovni mir napetost med blokovsko usmerjenimi državami in ko gospodarska integracija najrazvitej-

ših držav ogroža že tako podrejeni položaj manj razvitih ali zaostalih držav, pa je še pomembnejše, da bi združili glasove miroljubnih držav. Mnoga stališča, ki jih vsebujejo skupna sporočila o razgovorih, so dejansko že dlje časa sestavni del zunanjih politik teh štirih držav in Jugoslavije — stališča o OZN, razorožitvi, jedrskih poskusih, odnosih med razvitimi in nerazvitimi državami itd. — druga, zlasti tista o medsebojnih odnosih, pa so se izkristalizirala v precejšnji meri šele sedaj.

Za medsebojne odnose pa so neprecenljive vrednosti zveze, ki jih ima Jugoslavija s tamkajšnjimi državljani naše krvi, z izseljenci, ter odnosi naših izseljencev s tamkajšnjimi sodržavljani. V vseh državah, ki jih je obiskal Koča Popović, so jugoslovanske kolonije razmeroma močne in cenjene. Stiki naših tamkajšnjih ljudi s staro domovino so bili tudi doslej zelo tesni, saj skoraj ni velikega mesta, kjer ne bi bil aktiven vsaj en jugoslovanski klub, navadno pa jih je celo več. Danes, ko je Jugoslavija skoraj v celoti uredila pravna vprašanja v zvezi z ljudmi, ki so se za stalno naselili v tujini, so pogoji za sodelovanje še neprimerno ugodnejši. Hkrati pa je seveda tudi potrebno, da se naši ljudje, ki so si izbrali novo domovino ali pa so se tam že rodili, čim bolj živijo ter prispevajo kar največ k njenemu razvoju. To misel je na svoji poti izrazil Koča Popović v razgovoru, ki ga je

imel s člani Jugoslovanskega kluba v La Pazu, glavnem mestu Bolivije.

Sedanje potovanje državnega sekretarja za zunanje zadeve je mnogo prispevalo k nadaljnjemu razvoju meddržavnih odnosov, vendar pa bo treba začeto delo vztrajno nadaljevati, če naj ti odnosi rodijo sadove. K temu lahko izredno mnogo prispevajo ljudje naše krvi v teh državah. Tesnejše meddržavno sodelovanje in prijateljstvo bo končno mnogo koristilo tudi njim samim. V obdobju, ko se veča pomen držav, ki ne marajo blokovskih trenj in skušajo reševati predvsem svoje gospodarske probleme, so odnosi med Jugoslavijo, Čilom, Bolivijo, Brazilijo ter Mehiko še prav posebnega pomena. Državljeni teh držav, po rojstvu pa naše krvi, lahko postanejo bolj kot kdajkoli prej trdna vez za sodelovanje v prihodnosti.

Ob koncu potovanja po Latinski Ameriki je državni sekretar za zunanje zadeve Koča Popović obiskal še ZDA. Obisk je bil kratek, saj je trajal vsega dva dni, toda v tem času je imel Koča Popović v Washingtonu vrsto razgovorov z najuglednejšimi osebnostmi ZDA, sprejel pa ga je tudi predsednik Kennedy. V teh razgovorih so se dotaknili vrste vprašanj s področja mednarodne politike in medsebojnih odnosov; toda za nas je brez dvoma najvažnejša skupna ugotovitev, da so odnosi med ZDA in Jugoslavijo zelo dobri in da se bodo v prihodnosti še izboljševali.

Pozdravljeni v stari domovini!

Pozna pomlad je tu — čas, ko se vračajo poslednje ptice selivke in prihajajo v staro domovino prvi izseljenci, ki jim je hrepenenje ukazalo na pot.

V nedeljo popoldne, 27. maja, se je z avionom pripeljalo do Zagreba 26 naših izseljencev, članov Ameriške bratske zveze. Vodil jih je znani publicist Janko Rogelj, predsednik finančnega odbora pri ABZ in pomožni urednik slovenskega lista Nova doba. Ob avionu so izseljence tople pozdravili predstavniki slovenske in hrvaške Izseljenske matice. Rdeči nageljni, ki so jih poklonili voditelju Janku Roglju in pa najmlajši obiskovavki, 17-letni Anni Valenčič, so dopolnili besede. Voditelj Rogelj je spregovoril v imenu izseljencev:

Pozdravljena Jugoslavija — pozdravljena domovina!

Pozdravljeni vsi, ki ste nam prišli naproti!

Pozdravljena Slovenija, v katero se sedaj vračamo!

Ko so nas hitri avioni nosili preko ameriške zemlje, preko širnega morja in preko evropske celine do Zagreba, mi je ves čas prihajala na misel Župančičeva pesnitev »Duma«, v kateri pravi:

O rodni dom, o hiše očetove streha ti!

Siromaku si grad in popotniku v dalji uteha ti: golob izpod tujega neba trepeče nazaj,

hrepenenje mu je pokazalo i pot i kraj;

kaj lastovka v južnem poletju strpeti ne more?

Na gnezdo spomin jo nese čez morje, čez gore...

Tako smo prišli tudi mi, slovenski obiskovavci iz Amerike. Veliko nas je odšlo v Ameriko, malo se nas vrača. Srečni smo, ker nam je usoda dodelila to veliko srečo, da se vračamo pogledat

domovino, ki je samo ena, svojce, po katerih se pretaka kri naše krvi, pogledat mogočno in sočno rast prerojene nove Jugoslavije.

Lepo ste nas sprejeli, dali ste nam čutiti lju-bezen brata in sestre, ki še oba verno in iskreno poudarjata: Kri ni voda!

V imenu Ameriške bratske zveze: Hvala vam lepa za tople slovenske besede na domači grudi!

*

Z avtobusom so izseljenci nadaljevali pot proti Sloveniji. Razpletel se je pogovor med njimi in predstavniki Slovenske izseljenske matice, novinarji časnikov in televizije ter uslužbenci Kompas-a. Izseljenci so se spominjali svojih nekdanjih dni, prepoznavali kraje, hvalili ceste in pripovedovali o življenju v Ameriki. Nenadoma je nekdo ozkliknil: »V Sloveniji smo!« Nemir je prevzel ljudi, hoteli so vedeti za vsak kraj, toliko da ne za vsako drevo. Zatrjevali so, da pridejo na piknik na Otočec. Drugi so spet želeli izvedeti najhitrejše avtobusne zveze na Primorsko, Štajersko, Gorenjsko, Notranjsko. France Gospodarič, doma iz Šentruperta na Dolenjskem, pa je izstopil kar med potjo v Trebnjem. Čim prej mora pozdraviti domače!

Nekateri so čakali petdeset let, a sedaj ni mogoče niti en dan več. Le najmirnejši so modrovali, da imajo dosti časa, saj bodo ostali v Sloveniji več kot dva meseca, zato bodo to noč pre-spali v hotelu, si jutri pri svetlem ogledali belo Ljubljano in potem zložno nadaljevali pot na Štajersko, Gorenjsko, Primorsko ali Notranjsko, kjer jih željno pričakujejo sorodniki, znanci in rodni dom.

Tretjič v rodnem kraju

Iz svoje ožje stare domovine Slovenije je pred dnevi odpotoval naš rojak iz Clevelanda dr. F. J. Kern. Odkar se je leta 1903 poslovil od Ljubljane in odpotoval v Združene države, je bil letošnji obisk njegov tretji obisk v Jugoslaviji.

Kdor živi stalno v Sloveniji, recimo v Ljubljani, ne vidi vseh sprememb, ki nastajajo. Kdor je prišel letos prvič po letu 1927 v Ljubljano, jih je občutil. Pa še kako!

»Ob svojem zadnjem obisku v Sloveniji sem bil nekoliko razočaran. Ne nad pokrajino, temveč nad ljudmi. Vsi so bili tako visoki, tako ošabni. Prav žalosten sem bil zaradi sprejema. In zdaj, ko sem bil ponovno tukaj? Opazil sem, da sploh ni več tipičnih »ljubljskih srajc«, ki smo jih včasih tolikanj dražili in se norčevali iz njih, mi, ki nismo bili Ljubljanci, ki smo le študirali v Ljubljani. Opažam, da so Ljubljanci mnogo bolj sproščeni, kot so bili pred vojno.«

— Prav gotovo niste bili ves čas svojega sedanjega obiska samo v Ljubljani...

»Zelo rad potujem: zaradi potovanja samega in zaradi tega, da spoznam pokrajino in ljudi. Predosem sem nameraval potovati na svoj stari dom v vas Breznico nad Škofjo Loko, da bi videl, če je še kdo mojih živ, da bi videl, kako je na mojem starem domovanju. Na poti iz Breznice sem se ustavil v Škofji Loki v muzeju, kjer sem bil prijetno presenečen: muzej je namreč zares lepo, lično urejen. Prav tako sem bil vedno ponovno vesel, kadar sem šel skozi kak park v

glavnem slovenskem mestu. Velikokrat sem bil lahko vesel, kajti v Ljubljani je več prijetno urejenih parkov kot v Clevelandu.

Nič novega ne bom povedal, če rečem, da je Slovenija zelo lepa. Škoda le, da sem to pot skoraj gotovo zadnjič tukaj...«

Kako neki! Nikakor, trdna gorenjska grča! Prihodnje leto se prav gotovo spet vidimo, da bi sedli h kozarčku rujnega! Prav gotovo! M. R.

Alojz Lazar iz Vrtovine pod Čavnom je prišel po petintridesetih letih na obisk k svojcem

Jože Krkoš (drugi od leve) je po tridesetih letih spet med domačimi v rodnih Malovšah

Novi zakon

Vrnitev

Zvezna ljudska skupščina je zadnje dni maja sprejela zakon o razveljavitvi zakona o odvzemu državljanstva oficirjem in podoficirjem bivše jugoslovanske vojske, ki se nočejo vrniti v domovino, pripadnikom vojaških enot, ki so služili okupatorju in pobegnili v inozemstvo, in tistim, ki so pobegnili iz Jugoslavije po osvoboditvi. Ta pomembni zakon je jugoslovanska vlada pripravljala skupaj z zakonom o amnestiji. Novi zakon bistveno dopolnjuje zakon o amnestiji. Z razveljavitvijo zakona o odvzemu državljanstva je Jugoslavija vnovič dokazala iskrenost pri reševanju vprašanj izseljencev in jim dala novo možnost, da uredijo svoja razmerja do domovine.

Razveljavljeni zakon o odvzemu državljanstva je bil sprejet leta 1945, ko se precejšnje število oficirjev in podoficirjev bivše jugoslovanske vojske pod vplivom sovražne propagande in zaradi nepoznanja položaja v domovini ni hotelo vrniti v osvobojeno Jugoslavijo. Prvo leto po vojni je iz Jugoslavije pobegnilo precej ljudi, posebno tistih, ki so se med vojno skupaj z okupatorji bojevali proti naši ljudski revoluciji. V tistih težkih letih obnove in požrtvovalnosti jugoslovanskih narodov je bil takšen zakon potreben in nujen. Do danes se je v Jugoslaviji marsikaj spremenilo. Demokratični razvoj in velikanski ugled Jugoslavije v svetu je kmalu tudi tej emigraciji odprl oči. Pobegli vojni zločinci in propadli politiki so med emigracijo vedno bolj izgubljali ugled in privrženca. Velika večina teh ljudi je kmalu obžalovala, da ni izkoristila ključa, naj se vrnejo, svojih razmerij do naše države pa zaradi zakona tudi ni mogla urediti. Z razveljavitvijo zakona o odvzemu državljanstva je Jugoslavija vnovič dokazala, da

je zvesta tudi načelom mednarodnih obveznosti pri reševanju vprašanj oseb brez državljanstva.

Razveljavljeni zakon je bil razen tega že dolgo v nasprotju s prakso jugoslovanskih organov pri reševanju odvzemanja državljanstva. Zakon o odvzemu državljanstva so jugoslovanski organi zelo redko uporabljali. Že takrat, ko ga je Ljudska skupščina sprejela, ga niso uporabili za vse oficirje, podoficirje in ljudi, ki so ostali v tujini, oziroma so tja pobegnili, čeprav bi po zakonu lahko vsakemu izmed njih odvzeli državljanstvo. Da so vsak posamezni primer skrbno proučili in da so le v najhujših primerih uporabili sedaj razveljavljeni zakon, nam dokazuje majhno število odločb o odvzemu državljanstva v preteklih 17 letih. Od leta 1945 do danes so namreč jugoslovanski upravni organi odvzeli po tem zakonu državljanstvo le 6000 osebam. Državljanški status so obravnavali po zakonu o državljanstvu tudi v tistih primerih, ko bi lahko uporabili mnogo ostrejši zakon o odvzemu. Ljudska skupščina je razveljavila ta zakon tudi zaradi tega, ker zaradi širokosrčnosti Jugoslavije ni bil več potreben.

Novi zakon razveljavlja ne le navedeni zakon, ampak tudi vse splošne predpise, ki so jih jugoslovanske oblasti ali organi sprejeli na osnovi tega zakona. **S tem pa niso razveljavljeni konkretni upravni akti** (odločbe), ki so jih izdali upravni organi za posamezne osebe do sprejema novega zakona. Te odločbe ostanejo veljavne še naprej. Prav tako ne prenehajo premoženjsko pravne posledice po teh odločbah.

Če postopek za odvzem državljanstva do sprejema novega zakona še ni bil končan, ga upravni organi ne bodo nadaljevali.

A proof of stability

In March of this year, about 1,000 persons were released from prison, and many of the 150,000 wartime and post-war emigrants approached Yugoslav diplomatic and consular missions abroad requesting a document confirming their pardon.

These are the first results of the Amnesty Law which was passed in the Federal Parliament on March 13th. In expounding this law, Vice-President Aleksandar Ranković said that the political and economic stability of Socialist Yugoslavia, had made it possible to pardon those who had committed various offences.

A general pardon was granted to the perpetrators of some criminal acts committed during the Second World War and occupation of Yugoslavia, and to those who have since committed certain criminal offences, in the period before the law came into force. Amnesty was granted to all except to the most serious war criminals, those who committed the most serious crimes against the people in the post-war period, and those who even today are still actively engaged in working against the constitutional order of Yugoslavia. Also excepted are those offenders now living abroad who belonged to various national minority groups, and those who committed crimes of war genocide.

The majority of those pardoned by this latest Law are emigrants living outside the country. Among them are many who fought during the last war in various quisling formations against the People's Liberation Army. The second and largest category of emigrants are enlisted men and officers of the former Royal Yugoslav Army, who were taken to prisoner-of-war camps, and those who were taken to forced labour. A considerable number of these persons signed pledges of allegiance to the Axis powers and were thus released from the camps. Others, who were uncertain of what might happen to them in the new, unfamiliar socialist Yugoslavia, and who were under the influence of hostile propaganda and intimidated, remained in Germany and Italy. It is estimated that there are about 100,000 such persons most of whom were officers, non-commissioned officers and enlisted men of the Royal Yugoslav Army, or those who were taken by force to work in Germany and Italy.

The third category includes those persons who crossed the border illegally and "chose freedom" in the hope of finding an easier way of life elsewhere in the world, seeking adventure or under the influence of hostile propaganda. Very often they fell into the clutches of various foreign armed legions — through contracts made

for them by others — whose job was to put down the national uprisings in some colonial countries. In short, war criminals and ex-politicians of pre-war Yugoslavia, have made a profitable business out of such people, ensuring their own existence by trading with the lives of their fellow-countrymen.

In recent years, an ever-increasing number of emigrants, finding life bitter abroad, have changed their attitude towards their homeland, influenced by the attitude of the Yugoslav Government and its diplomatic-consular missions abroad, and also by relatives and the patriotic organizations of prewar Yugoslav emigrants who mainly left their homeland for economic reasons. Under such conditions, the majority of the so-called political emigrants have gradually become a part of the numerous economic emigration, and at the same time endeavoured to settle their relations with their homeland.

As soon as the Amnesty Law was passed, the Yugoslav diplomatic-consular missions abroad were instructed to accept the applications and requests of all interested persons. It is the duty of the missions to settle all questions of interest to the emigrants in the simplest and speediest manner. These questions include the right to a permanent passport, to visit their homeland, to have their families join them, and all those rights which may be granted to Yugoslav citizens resident abroad. Those who express the wish for repatriation will receive the necessary help, but their return will, of course, be on a completely voluntary basis as has been the case up to now.

Emigrants who have taken the citizenship of their adopted country will also be enabled to visit their homeland and relatives. In other words, they may return to or visit Yugoslavia without fear of prosecution for the offences for which they have been pardoned.

In the past five years, about 80,000 Yugoslavs have visited relatives living abroad as emigrants. Over 50,000 Yugoslav emigrants have permanent passports, of which they avail themselves for various rights. In the course of the last New Year's holiday, for instance, about 5,000 emigrants, mainly from European countries, visited Yugoslavia with entry-exit visas.

The amnesty is also an expression of the Yugoslav Government's wish to offer, to emigrants and the organizations of economic emigrants as loyal citizens of their adopted countries, the possibility of becoming a factor for better understanding, and an element which links Yugoslavia and the countries in which they live and work and whose hospitality they enjoy.

Pred piknikom ameriških izletnikov

Četrty julij je državni praznik ameriških državljanov. Prav tega dne slavimo pri nas dan borca. To je torej praznični dan za nas in za naše rojake, ki nas vsako leto obišejo.

V letih po osvoboditvi so priredili naši rojaki iz ZDA piknike v Kamniški Bistrici, na Polževem, nekaj let zaporedoma v prijetnem Polhovem Gradcu in lansko leto v Postojni.

Letos pa se bodo 4. julija zbrali na Otočcu ob Krki.

Slovenija ima nekaj tujskoprometnih krajev, ki jih obiše rad — spričo prirodnih lepot in zanimivosti — vsak izletnik. Med te kraje štejemo Bled, Bohinj, Begunje, Postojnsko jamo, Velenje in še nekatere. Odkar je dograjena nova avtomobilska cesta Ljubljana—Zagreb—Beograd in zdaj še naprej na Balkan, obiskovavci radi prihajajo tudi na grad Otočec pri Novem mestu.

Dolenjska je bila vse do nedavna odročna dežela. Železnica, ki je povezala Novo mesto z Ljubljano 1. junija 1894, je bila preslabotna zveza za izletnike. Vlaku vozi pač vse prepočasi,

zato je imela Dolenjska le malo obiskovavcev in tujskega prometa.

V pogledu gospodarstva je bila Dolenjska že v preteklem stoletju tesno povezana z Ljubljano in morjem, čeprav so ljudje uporabljali le konjske vprege. Vino, žito in druge pridelke iz Hrvaške in Dolenjske so vozili v Ljubljano in proti Trstu redno z ladjami po Savi ali s parizarji po dolenjskih cestah. Tudi industrijske izdelke iz železarne Dvor ob Krki so vozili v Ljubljano in od tod na vse strani sveta.

V času, ko se je začel pri nas razvijati prvi turizem, pa je bila Gorenjska bolj gibčna. S prirodnimi lepotami, gostinsko organizacijo in reklamo so znali Gorenjci bolj pritegniti ljudi kakor Dolenjci. Pokrajina med Ljubljano, Novim mestom, Krškimi in Črnomljem pa je prišla na glas odročne dežele, ki jo je čedalje bolj tlačila gospodarska zaostalost in pasivnost.

Po osvoboditvi pa so zapele med Ljubljano in Zagrebom lopate in krampi naše mladine; ta nam je zgradila moderno avtomobilsko cesto. Ta je postala ključ, ki je odprl svetu lepote in zanimivosti dežele pod Gorjanci.

Novomeška okolica z Dolenjsko je bila že svoj čas znana kot dolina gradov. Arhivar novomeškega muzeja, znani turistični in planinski veteran Otmar Skale, je sestavil seznam gradov na Dolenjskem. Naštel jih je 40. Večina je že porušena, propadli so kot žrtve vojn ali pa jih je uničil čas. Nekaj je bilo porušenih v času NOB. Nekateri pa so še v zadovoljivem stanju in jih radi obiskujejo izletniki, ki se zanimajo za njihovo zgodovino.

Med najlepše dolenjske gradove štejemo Otočec. Urejen je v gostišče, ki zadovolji s svojo lepoto in urejenostjo tudi najbolj zahtevnega obiskovavca. Grad Otočec stoji tik avtomobilske ceste in je dostopen od ljubljanske in zagrebške strani. Tudi iz Novega mesta je vožnja do njega prijetna. Avtomobilska cesta Ljubljana—Novo mesto se namreč izogiba večjih obljudenih naselij in jih obide. Prav zato moraš voziti tudi do Novega mesta po stranskem odcepu.

Otočec sem ponovno obiskal nekega lepega majskega dne. Švignili smo mimo Grosupljega (spomnili smo se pisatelja Louisa Adamiča iz bližnje vasi Blato; na Grosupljem stoji njegov spomenik). Starinska Višnja gora ždi na nizkem gričku. Pri Ivančni gorici smo se spomnili Jurčiča in njegove bližnje rojstne vasi Muljave. Takih zgodovinskih krajev ob avtomobilski cesti je vse polno. Če imaš s seboj vodič, ti je pot še krajša in zanimivejša.

Lepo je pomladansko jutro na Dolenjskem!

Eden naših sopotnikov je presenečeno vzkliknil: »Povsod bujna zelena barva, in glej! — skoraj ne bi verjel — paleta dolenske prirode pozna gotovo sto odtenkov zelenila...«

Ko smo zagledali grad Hmeljnik (o katerem je napisal pisatelj dr. Ivan Lah zgodbo »Noč na Hmeljniku«), smo se že bližali odcepu v Novo mesto. Kmalu smo uzrli znamenito vinorodno gorico Trško goro. Na njej preživlja svoje delovne dneve slovenski skladatelj in publicist Marjan Kozina, novomeški rojak. Z vrha Trške gore nas pozdravlja mogočna lipa ob starinski cerkvi.

Videli smo še Stari grad pod Trško goro, ki ga obnavljajo.

Grad Otočec opaziš že z avtomobilske ceste. Obliva ga reka Krka. Prvotno je stal grad na bregu, potem pa so zgradili še drugi rokav, da je nastal pravi otok. Tako je bil grad bolj zavarovan pred Turki in drugimi sovražniki. Otočec ima večstoletno zgodovino in je čestokrat menjal gospodarje.

Zdaj stoji v bližini gradu avtomobilska bencinska črpalka in nekaj motelov je na razpolago izletnikom, ki si žele kopanja v Krki in drugih privlačnosti dolenske pokrajine.

Tu je pravi prirodni sanatorij za odpočitek živcev!

Grajsko poslopje s srednjeveško podobo je modernizirano tako, da zadovolji tudi najbolj zahtevnega tujca. Pred vhomom v grad stoji veličasten spomenik kiparja Lojzeta Dolinarja. Prikazuje mladince, enega izmed tisočev, ki je gradil asfaltni trak v te kraje in se ovekovečil v naši zgodovini kot graditelj nove Jugoslavije. V letih, ko je mladina gradila avtomobilsko cesto, je bil na Otočcu sedež delovnih brigad.

Poznavavci slovenske književnosti vedo, da je postavil pisatelj dr. Ivan Tavčar (1851—1925) Otočcu in bližnjemu gradu Struga enega najlepših spomenikov v naši literaturi, ko je leta 1876 napisal noveleto »Otok in Struga«. Snov zanjo je dobil še kot dijak, ko je hodil tod mimo k stricu Antonu Tavčarju na Rako na Dolenj-

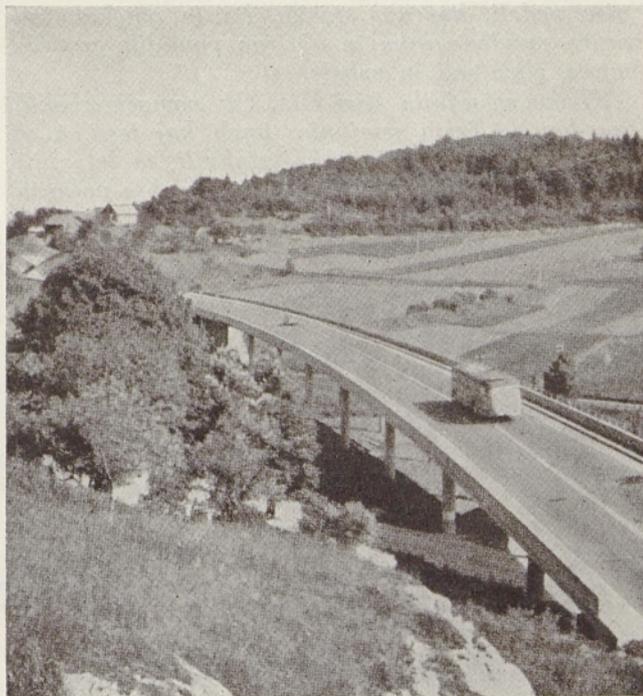
skem. Zgodba je polna fantazije, saj prikazuje starodavno grajsko življenje.

Za osrednji motiv je vzel sovraštvo med starim otoškim in struškim graščakom. Ljubezen mladih je spet sprijateljila usodno sprti družini. Zanimiva zgodovinska zgodba, ki jo boste brali tem raje, če obiščete graščini. Grad Struga stoji v bližini Otočca sredi gozda.

Po ogledu Otočca in Struge smo posedli prijetno utrujeni in polni vtisov k pogrjnjeni mizi. Okrog nas je žuborela Krka, tiha, mirna, polna vabljenih čarov; celo kopališča ne manjka. Spomnil sem se, kako je Krko opisoval mladi pesnik Kette.

Obisk Otočca nam bo ostal nepozaben. Gotovo boste tudi vi še in še obiskali ta biser naše Dolenjske.

JOZE ZUPANČIČ

Po avtomobilski cesti
proti Otočcu

Vas Otočec na
Dolenjskem

U petek 11. maja je prispel v Maribor vlak bratstva in enotnosti. Lepo je njegovo ime, a še lepše je poslanstvo, ki ga opravlja.

Med vojno so izselili mnogo naših ljudi v Srbijo. Huda, žalostna vojna leta, polna pomanjkanja in zapostavljanja, so prebili daleč od doma. Stisnjeni v tesne brloge brez sredstev proe dni niso vedeli, kaj naj storijo. Pa je potrkala na vrata sosedova roka in obzirno ponudila prgišče moke, žlico soli in zabele.

Tako so minila štiri leta. Ob pomoči srbskih sosedov, ki često sami niso imeli kaj jesti, a so vendar nekako nekje nekaj staknili, ta leta niti niso bila tako grozna. Včasih je za dobro voljo in upanje v lepše čase zalegla že topla beseda, prijateljska roka. V teh letih so bila sklenjena prijateljstva, ki jih ni moč pozabiti; najbliže je pač človeku tisti, ki mu pomaga v največji sili.

Po vojni so se naši ljudje vrnili. Začeli so obnavljati porušene domove, zanemarjena gospodarstva. Leta so tekla in z njimi je rasla želja, da bi še enkrat videli kraje, kjer so preživeli štiri huda leta in kjer so pustili toliko dobrih prija-

teljev. Tako so se lani zbrali in se odpeljali v Srbijo. Kako drugače kot leta 1941! Sedaj so imeli poseben vlak, vlak bratstva in enotnosti. Na postajah so jih čakali znanci in prijatelji, da jih popeljejo na svoje domove kot zaželene, drage goste in prijatelje.

Letos pa je vlak bratstva in enotnosti peljal v nasprotno smer. Prijatelje iz Srbije, ki so toliko našim ljudem pomagali in jim dali zabetje med vojno, je pripeljal v Maribor.

Pozdravljanja ni bilo ne konca ne kraja. Ljudje so se objemali, vzklikali, jokali in se smejali. Potem so Mariborčani goste odpeljali na svoje domove. Zvečer so se spet sešli v prijetnih mariborskih gostiščih. Plesov, petja in nazdravljanja ni bilo konca. Naslednji dan so jih odpeljali na Pohorje, mnogi pa so odšli v Slovenj Gradec, Ptuj, Ormož in Jeruzalem — tja pač, od koder so bili doma njihovi slovenski prijatelji.

Tretji dan so se z glavnega kolodvora po svečanem slovesu odpeljali dragi srbski gostje domov v Srbijo. S sabo so odnesli najlepše spomine in zavest, da je bratstvo naših ljudi nekaj trajnega.

Mednarodni sejem ALPE-ADRIA

Po večletnih pripravah Trgovinske zbornice in Gospodarskega razstavišča v Ljubljani so letos končno odprli prvi mednarodni obmejni sejem ALPE-ADRIA. Na otvoritev so prišli župani in zastopniki trgovinskih in obrtnih zbornic obmejnih pokrajin, domači uradni predstavniki ter konzularni zbor iz Zagreba in Ljubljane. Namen sejma je boljše spoznavanje proizvodov obmejnih pokrajin Avstrije, Italije in Jugoslavije ter seveda povečanje izvoza oziroma uvoza. Četudi brez izkušenj se je direkciji sejma posrečilo organizirati ta sejem tako dobro, da je ves zaprti prostor razstavišča (10.500 m²) zaseden. Na sejmu je 35 razstavljalcev iz Avstrije, 47 iz Italije, 91 pa je domačih. Poleg tega nastopata še Trgovinski zbornici iz Gorice in Vidma kolektivno. Številne proizvajavce pa zastopajo večja

jugoslovanska uvozna podjetja. Zato lahko rečemo, da je na sejmu ALPE-ADRIA bodisi samostojno ali pa v skupnih aranžmajih zastopanih nad 200 podjetij. Sestavljene so bile posebne blagovne liste Avstrije, Italije in seveda Jugoslavije; Avstrije v višini 26 milijonov avstr. šil., ki se lahko zvišajo na 30 milijonov, na italijanski strani pa imamo na razpolago po blagovnih listah 2000 milijonov lir. Sejem je tako vključen med splošne jugoslovanske sejme in je postal torej državni. Za obiskovavce je bila še ena zanimivost: revija italijanske mode v izvedbi Združenja tržaških obrtnikov, tržaških modnih salонов in tovarne Bemberg.

Sejem ALPE-ADRIA bo odslej vsako leto na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani.

After years of preliminaries settled by the Chamber of Commerce and the board of the Economic Exposition Grounds in Ljubljana, the first International Frontier Exposition ALPE-ADRIA has finally been opened this year. The opening was attended by mayors and delegates of chambers of commerce and trade of the frontier regions, representatives of our country and representatives of the consular bodies from Zagreb and Ljubljana. The purpose of the exposition is to get a better knowledge of the production in the frontier Austrian, Italian, and Yugoslav regions, and to increase exports and imports. Although the Exposition Board lacked experience, the organization succeeded so well that the entire covered space (10.500 m²) was sold out. There are 55 enterprises from Austria, 47 from Italy, and 91 from our country that take part in the exposition, besides others which

either exhibit collectively, like the chambers of commerce from Trieste and Videm, or are represented by major Yugoslav importing enterprises. In all, there are more than 200 enterprises participating either collectively or independently. Special lists of goods have been made for all three countries; the Austrian list to the amount of 26 million Austrian schillings that can be raised to 30 million; according to the Italian list of goods, there are 2 million liras at our disposal. The exposition has now entered among other regular Yugoslav state fairs and has become a going concern of the state. There has been another attraction for the public; a revue of Italian fashion organized by the Union of craftsmen and fashion salons from Trieste and the factory Bemberg. From now on, the Exposition ALPE-ADRIA will take place on the Economic Exposition Grounds every year.

Na reki Cetini obratuje največja hidroelektrarna v Jugoslaviji

V nedeljo 6. maja zjutraj je začela na reki Cetini, ki se izliva v Jadransko morje kakih 30 km južno od Splita, obratovati največja jugoslovanska hidroelektrarna. Slovesne otvoritve so se udeležili številni politični in gospodarski voditelji s predsednikom republike Josipom Brozom Titom.

Ogromna hidroelektrarna »Split« je skoraj v celoti delo jugoslovanskih podjetij. Levji delež so prispevali »Elektroprojekt« in »Rade Končar« iz Zagreba, ljubljanski »Litostroj« in »Metalna« iz Maribora. Prva orjaška Francisova turbina se je zavrtela prvič že lani 26. avgusta, druga pa pred koncem lanskega leta — 29. decembra. Vendar so morali več mesecev obe turbini še preizkušati in šele 6. maja sta začeli redno obratovati.

Hidroelektrarna »Split« je največji hidroenergetski objekt v naši državi. Njena zmogljivost pri dveh turboagregatih znaša 216.000 kilovatov, letno pa bo dajala približno poldrugo milijardo kilovatnih ur električne energije. Kako orjaške so dimenzije obeh turbin, največjih v naši državi in tudi največjih, kar so jih doslej izdelali v »Litostroju«, nam pokaže nekaj številčnih podatkov: za izdelavo projektov za obe turbini so v »Litostroju« porabili 60.000 delovnih ur. Spodnji turbinski pokrov ima premer 4,5 m in tehta 60 ton. Skozi turbino steče na sekundo 51,3 m³ vode, zmogljivost enega samega agregata v »Splitu« pa je večja od vseh šestih agregatov v hidroelektrarnah Vuhred in Vuzeznica na Dravi.

Tovariš Tito je spustil v pogon hidroelektrarno Split

JESENICE

VČERAJ

DANES

JUTRI

Iz široke kotline pod skalnato Mežakljo in gozdnatimi Karavankami se vale oblaki dima... Jesenice. Iz nešteti dimnikov se dviga sivkasto rdeča koprena, sili tja do grebenov Mežaklje in se kot zastor zgrinja nad sotesko. Dan in noč se vije dim kvišku, poletni in pozimi. Nikoli ne ugasne ogenj v plavžih, martinarnah.

Dolga stoletja tradicije

Ste že bili kdaj v muzeju jeseniške železarne? Če vas kdaj pripelje pot na Jesenice, stopite tja, ne bo vam žal! Marsikaj boste izvedeli o tem železarskem središču na Gorenjskem, marsikaj, kar celo domačinom ni znano.

Počasi stopam po muzejskih sobanah. Kaj vse je tu zbrano! Zgodovina dolgih dolgih stoletij. V neki knjigi berem, da je ta železarna zrasla na temeljih nekdanjih fužin, topilnic in kovačij, ki so stare blizu 3000 let. Že tisoč let pred našim štetjem so v gorah po Gorenjskem živeli Karni iz rodu Ilirov, znani kot dobri rudarji. Celo rimski pisci Ovid, Horac in Petronij omenjajo dobro kakovost železa, ki so ga pridobivali na Gorenjskem. Kranjski pisec Valvasor piše v svoji knjigi

»Slava vojvodine Kranjske« iz leta 1689, da je orožje, izdelano na Jesenicah, »rado pilo turško kri...«

Vzamem v roke nov dokument. V njem piše, da so na Javorniku leta 1872 prvi na svetu izdelali manganovo železo, za kar so javorniški plavžarji dobili leta 1876 na razstavi v Philadelphiji (ZDA) diplomo.

Hodim po muzeju in z zanimanjem ogledujem starinske podkve, kôse, kladiva, kolesa na vodo, ki so gnala mehove in kladiva. Kje so časi, ko so ti mehovi hropeli in puhali v preproste peči? Kje so časi, ko so drvarji in oglarji na Mežaklji pripravljali oglje za jeseniške plavžarje in kovače? Vse je samo še zgodovina. A vendar so današnji jeseniški železarji daljni daljni pravnuki tistih starih plavžarjev, kopačev, fužinarjev in kovačev, ki so živeli v Bohinju, Radoyni, Železnikih, Kropi, Stari Fužini, na Jesenicah...

Smrt zaradi izčrpanosti

Leto 1869... Kranjska industrijska družba položi temelje današnji železarni. Počasi rastejo Jesenice, z njimi železarna.

»Tokrat so bili hudi časi za nas železarje,« pripoveduje upokojeni martinar Janko Avsenik. »Delali smo po 12 ur dnevno, ob nedeljah celo po 18 ur. Delo je bilo težavno, naporno, vse smo delali z rokami. Tokrat še nismo poznali takih strojev, kot jih ima današnji rod.«

Z roko je šel čez razorano čelo, na katerem je trdo delo zapustilo globoke sledove. »Tudi moj oče je bil martinar. Umrl je že v 45. letu, umrl je od napornega dela, od izčrpanosti, garanja...«

Leto 1941... Na Jesenice vdre okupator — Nемеc. Začne se preganjanje zavednih Slovencev. Gestapo od 5. do 8. julija 1941 aretira na Jesenicah 695 ljudi. Jeseniški železarji bežijo v gozdove, na Mežakljo, Pokljuko, Golico, Karavanke.

Dne 1. avgusta 1941 se Cankarjeva četa, ki šteje 35 borcev in štiri borke, prvič odkrito spopade z okupatorjem. Na Mežaklji se med regljanjem nemških mitraljezov mešajo streljati partizanskih pušk. Odtlej je 1. avgust praznik jese-niške občine.

Na Mežaklji padeta dne 1. avgusta 1941 prva partizana na Gorenjskem — Ferdo Koren in Viktor Arzenšek. Njuna kri obrodi tisočeren sad. Čez dobra štiri leta so Jesenice spet svobodne...

Rastejo nove Jesenice

Iz muzeja zavijem proti mestu. Po široki, asfaltirani cesti drsijo mimo avtomobili, avtobusi, motorji...

Zavijem čez most proti postaji. Ni več nekdanjih starih, nizkih hiš, cesta je široka. Na levi in desni se vrstijo moderna poslopja.

Plavž. Nove Jesenice. Mestece, ki je nastalo šele po osvoboditvi. »Pred vojno so bili tu pašniki,« mi je razlagal domačin.

»Prva leta po vojni je bilo hudo,« pripoveduje jeseniški župan Franc Treven. »Na občino so vsak dan prihajale cele procesije ljudi, ki so prosili za stanovanja. Kaj pa mislite — Jesenice imajo zdaj okrog 25.000 prebivavcev. Šele v zadnjih letih je postalo bolje, ko so v železarni spoznali, da mora podjetje samo skrbeti za stanovanja.«

Zdaj rastejo na Plavžu nova, lepa, sodobna stanovanja. Veliki bloki, vitke stolpnice. In še na Javorniku in še marsikje. V letih od 1950 do 1960 je samo železarna zgradila 506 novih stanovanj. Sodijo, da je na Plavžu zdaj kakih 1000 novih stanovanj. Toda Plavž bo kmalu do kraja zazidan.

»In kje boste gradili v prihodnje?«

»Dovolj je še prostora,« mi odgovarja župan. »Celo v središču Jesenic je še dosti škrbin. Na prostoru, ki so ga naredile med vojno letalske bombe, bomo zgradili nova stanovanjska in druga poslopja.«

Jeseničani pravijo, da bo na Plavžu vendarle treba še marsikaj zgraditi. Predvsem nekaj samopostrežnih trgovin, restavracijo, garaže in druge lokale. No, tudi to bo še nedvomno prišlo na vrsto.

Pogled na del Plavža — novo stanovanjsko naselje Jesenic

Železarji ljubijo svoje delo

Karel Nagode sicer ni rojen Jeseničan, vsekakor pa ima tu že svojo domovinsko pravico. Na Jesenicah se je naselil leta 1937. Zdaj je v železarni zaposlen kot vodja električnih naprav na plavžih.

Sediva v lepem, prijetnem, sodobnem stanovanju. Za hip pomislim, da so pred vojno na Jesenicah tako stanovali samo direktorji, inženirji in višji uradniki. Z Nagodetom kramljava o tem in onem, o Jesenicah, železarni, mladini, o športu.

»Kaj počnete Jeseničani v prostem času? Obiskujete hokejske tekme, gledališče, kino?«

»Kadar so hokejske tekme, gremo pač tja. Jaz tudi. Saj veste, da so naši fantje že šest let zaporedoma, od leta 1957, državni prvaki v hokeju. Samo ko bi nad našim umetnim drsališčem dobili streho...«

Potem preideva na gledališče, ki se imenuje po jeseniškem revolucionarju-pesniku Tonetu Čufarju. »Dober teater je to,« meni tov. Nagode. »Niso zaman dobili priznanja lani na gostovanju v Monte Carlu.«

Pravi konjiček tovariša Nagodeta pa je izumiteljstvo. V železarni je prijavil že kakih 15 izumov in tehničnih izboljšav.

»Ste veliko dobili za svoje izume?«

Smehlja se. »Nekaj že. Pa ne toliko, kot si mislite.«

Počasi srebne iz skodelice požirek obvezne turške.

»Veste, denar ni vse. Človek mora svoje delo ljubiti. In mi, železarji, ljubimo svoj poklic. Svojo železarno.«

»Zdaj je res vaša,« pripomnim. »Zdaj ni več kot včasih, ko ste delali za lastnika-kapitalista.«

Prikima z glavo in molči.

Pokažem na slike na komodi. »Vaši otroci?«

»Da, sin, starejši. In hči.« V glasu mu zveni neprikrit ponos. »Sin bo kmalu diplomiral. Inženir bo. Hči študira za profesorico.«

Skok od 32 do 61 milijard

Jesenice in železarna sta eno. Ni razvoja Jesenic in vse gornje Savske doline brez železarne. Toda mnogi stroji in naprave v železarni so že močno zastareli...

Lani je upravni odbor Jugoslovanske investicijske banke odobril za rekonstrukcijo železarne okrog 27 milijard dinarjev. To je največji kredit, kar ga je dobila katerakoli tovarna v Sloveniji.

»Nesreča za železarno je ravno v tem, da se je širila vse od začetka proti severu, proti želez-

niški postaji. Tako se je zabila v slepo ulico in si sama zaprla vrata za nadaljnji razvoj,« mi razlaga generalni direktor železarne ing. Matevž Hafner. »V prihodnosti se bo železarna, ki smo jo že začeli rekonstruirati, obrnila proti jugu. Proti Bevškemu polju. Tam je prostora še več kot dovolj.«

Potem strese predme kopico podatkov in številk. V okolici Jesenic ni več rude kot v starih časih, zdaj jo morajo voziti od daleč. Če bi to rudo, za drag denar prepeljamo od drugod, samo pretopili v železo, bi bilo jalovo delo. Iz dragocene rude bo treba na Jesenicah v prihodnosti delati čimbolj kvalitetne, čimbolj dragocene in zaželenne izdelke. Prav v to je usmerjena celotna rekonstrukcija železarne, ki bo v prvi fazi zaključena leta 1965, v celoti pa leta 1970.

Zdaj dela v železarni okrog 7000 delavcev, čez deset let jih bo kakih 200 manj. Toda produktivnost se bo povečala za 77%. Vrednost proizvodnje se bo od sedanjih 32 milijard din povzpela v letu 1970 na 61 milijard. Kvalitetne jeklene izdelke, ki jih moramo zdaj še v velikih množinah uvažati, bo za naš trg izdelovala železarna; ostalo pa jih bo še tudi za izvoz, saj je povpraševanje po takih izdelkih dandanes po vsem svetu zelo veliko.

Pogled v prihodnost

Jesenice 1970...

Iz orjaških dimnikov pod Mežakljo se valijo gosti oblaki dima. Na Belškem polju, tam doli ob Savi, med Javornikom in Jesenicami, se raztezajo dolge, sodobne industrijske hale. Novi objekti železarne. Med starimi in novimi obrati drdrajo Dieslove lokomotive in vlečejo polne vagone tovora.

Ura je dve. Iz tovarniških hal, iz valjarn, martinarn in žičarn se vali reka delavcev. Peš, na kolesih, mopedih in v avtomobilih. Vsi hitijo proti lepim, sodobnim blokom na Plavžu, Javorniku, v mestu, na Bevškem polju, pod Karavankami. Ta ali oni skoči mimogrede v samopstrežno trgovino, v kino, po vstopnico za gledališče. Pred oglasno desko se gruča ljudi pogovarja o nocojšnji močni hokejski tekmii.

In kaj še vse bo zraslo v železarskem središču pod Mežakljo, v mestu, kjer žive davni potomci tistih fužinarjev, ki so svoje izdelke pred sto in sto leti prodajali celo v Indijo in na Kitajsko! Morda bodo Jesenice čez deset let dobile tudi zimski plavalni bazen, več modernih restavracij, velik hotel, nova športna igrišča, šole, novo gledališče? Kdo ve?

Obnovljena železarna na široko odpira vrata razvoju.

IGOR PRESERN

Jesenice yesterday, today and tomorrow

Jesenice clouds of smoke rising from the broad deep valley between the rocky Možaklja and the Carinthian Alps (Karavanke). Greyish red veil covers the valley day and night, in the summer and winter. The fire in the blast furnaces and open hearth furnices is never extinguished.

When the way brings you to Jesenice, go and see the Ironworks museum. What things are collected here! A book says that the present ironworks has grown on the foundations of forges, foundries and smithies which stood there about 3000 years ago. Old Karns, an Illyrian tribe that lived on this spot about a thousand years B. C., were well-known as good miners. Even the Roman writers Ovid, Horace and Petronius mentioned the good quality of the Upper Carniolian iron.

Let's pass centuries. In 1869, the foundation of the present ironworks was laid by the Carniolian Industrial Company. Those were hard times, indeed, for iron-workers that had to work for 12 hours a day. Machines such as we know today did not exist. Many an iron-worker died young — of hard work and exhaustion.

In 1941, Jesenice as well as the rest of our country was occupied and the persecution of nationalist Slovenes began. Only from July 5 to 8, 1941, Gestapo arrested 695 people in Jesenice alone. Iron-workers fled to the woods, to Možaklja, Pokljuka, Golica, Carinthian Alps.

New Jesenice is growing today. It has done away with old, low houses and narrow roads. But the life was hard during the first years

after the war. Every day there was a long line of people in front of the Town Hall with requests for apartments. No wonder, the number of inhabitants was increasing steadily (today Jesenice has about 25 thousand inhabitants), and the housing shortage was terrible. In the last years, the Ironworks recognized the need of providing apartments for the workers, and since then things have been improving fast. On the site, called Plavž (blast furnace), are growing beautiful modern apartments, large housing blocks, tall skyscrapers.

Let's call on Karel Nagode, who lives in one of these pleasant modern apartments. He is an iron-worker who spends all of his spare time with inventions for improvement of working conditions. So far he has registered about 15 inventions and technical improvements. If asked how much he gets for his inventions, he smiles: »You know,« he says, »money isn't everything! Man must love his work. And we iron-workers are fond of our job and our Ironworks.«

Jesenice and its Ironworks are an inseparable unit. There could be no development either in Jesenice or in the Upper Sava Valley without the plant. But many machines and installations are rather out-of-date. Last year, the management board of the Yugoslav Investment Bank approved credit for the complete reconstruction of the plant. As there is no iron ore to be found in the surroundings of Jesenice any more, and as it has to be transported there, the plant is planning to manufacture in future only valuable and wanted products of the best quality.

*Hokej na ledu je postal zadnja leta na Jesenicah najbolj priljubljen šport
Ice hockey has become the most popular sport at Jesenice during the past years*

po domači deželi

Teden Rdečega križa je letos v Sloveniji potekel v znamenju zbiranja prispevkov za Debeli rtič.

Debeli rtič — prijeten kraj ob morju blizu Ankarana. Tam se je že doslej vsako leto zdravilo okrog 1000 otrok. Prihajali so iz vseh krajev Slovenije, da se pozdravijo ali vsaj deloma rešijo živčnih motenj. Zdravilišče je namreč predvsem za tiste bolezni, ki nastanejo zaradi kvarnega vpliva okolja na otroka, slabih človeških odnosov in seveda tudi bolezni. V zdravilišču so zdravniki, socialni delavci, pedagogi in psihologi. Vsi ti proučujejo otrokovo stanje in ugotovijo, kaj mu je najbolj potrebno. Osnovna terapija je seveda dobra volja, ki vrne otroku samozavest, veselje do dela in igre. V Sloveniji imamo 20.000 otrok, ki bi bili potrebni tega zdravljenja. Prav to je dalo odboru Rdečega križa pobudo, da bi letošnje prispevke porabili za zdravilišče.

Doslej je bila zidana le kuhinja, vse drugo pa je bilo pod šotori. Zato so lahko taborili le večji, šolski otroci, pa seveda v toplem letnem času, ko je dovolj toplo, da so lahko bivali pod šotori. V prihodnje mislijo zgraditi štiri paviljone; vsak bi lahko sprejel po 72 otrok. Otroci bi bili tam vse leto in bi bila zanje organizirana tudi posebna šola. Poleg paviljonov bi bila potrebna še nova ambulanta. Za vse skupaj bi bilo treba okrog 500 milijonov dinarjev. Zaposleni ljudje prispevajo od 500 do 1000 dinarjev, šolska mladina pa po 50 dinarjev. Zbrali so že velike vsote, saj vsak rad da za zdravilišče.

Akcija s tednom Rdečega križa ne bo prenehala, ampak bo trajala še kakšne tri mesece. Odbor Rdečega križa upa, da bodo do leta 1965, to je za stoletnico Rdečega križa, zdravilišče odprli. Iskreno vabi vse izseljence, ki obiščejo domovino, da si ogledajo Debeli rtič, otroke, ki se tam zdravijo, in način dela.

V Žalcu raste novo, sodobno skladišče hmelja. Podjetje »Hmezad«, ki opravlja posle investitorja na račun kmetijske zadruga »Savinjska dolina«, bo lahko že del letošnjega pridelka vskladiščilo v nove prostore. Pravkar so bila zaključena gradbena dela, zdaj pa je na vrsti montaža komor za žveplanje, stiskalnic in strojev za zavijanje. Skladišče, ki bo edinstveno na svetu, bo omogočilo, da bodo naši hmeljarji lahko v miru čakali na ugodno konjunkturo na svetovnem tržišču hmelja. Prav ta pomanjkljivost je do zdaj močno zavirala trgovinsko dejavnost, saj so morali hmeljarji spričo pomanjkanja so-

dobnih skladišč prodati svoj pridelek takoj v začetku jeseni ne glede na ceno in povpraševanje.

Ko so leta 1952 v Šempetru v Savinjski dolini pri razkopavanju stare struge Savinje naleteli na rimske grobove, je zanimanje za ta kraj ob avto cesti Ljubljana—Celje močno naraslo. Doslej so izkopali okoli 600 marmornih kosov, iz katerih so sestavili pet nagrobnih kapel, okoli najdišča pa so uredili prijetno sprehajališče.

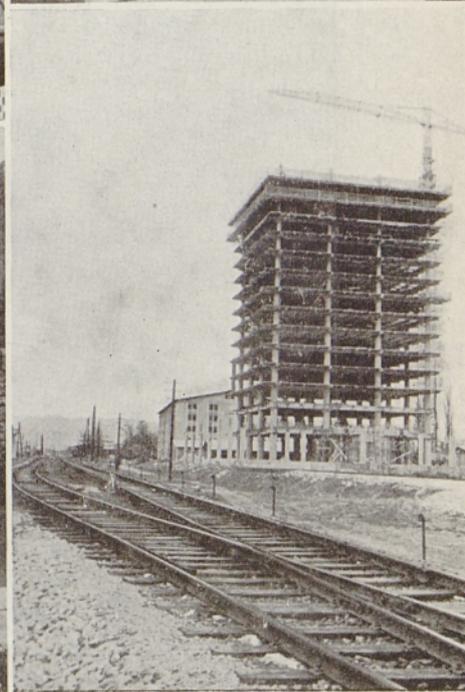
Med kontrolnimi postajami nove avtotransverzale, ki jo je organiziralo Avto-moto društvo Ljubljana, je tudi Šempeter v Savinjski dolini, kar je spričo zgodovinske pomembnosti in lepote izkopenin popolnoma razumljivo.

Središče Celja bo do konca letošnjega poletja močno spremenilo svojo podobo. Na Trgu V. kongresa bodo v kratkem končana gradbena dela na dveh velikih poslopih: na levi bo sodna palača, v poslopje na desni pa se bo vselila Narodna banka.

Osmo redno zasedanje stalne jugoslovansko-avstrijske komisije za Dravo je bilo od 21. do 26. maja v Salzburgu. Člani komisije so razpravljali v glavnem o vodnem gospodarstvu, o izgradnji novih hidrocentral na Dravi, o čimvečjem izkoriščanju vodne moči.

Na Dravi je sedaj devet hidroelektrarn: tri so v Avstriji, šest pa v Jugoslaviji. Grade pa še nekaj elektrarn. Avstrija bo tako do kraja izkoristila tok Drave med Beljakom in jugoslovansko mejo, pri nas pa predvidevajo tri nadaljnje hidrocentrale med Mariborom in Ormožem.

Toliko gostov kot te dni Ljubljanski grad že dolgo ni imel. Producenti italijanskega filmskega podjetja Buona vista film iz Rima so ga namreč izbrali za prizorišče filma ROBIN HOOD, ki ga snemajo v Sloveniji v kooperaciji (finančni koprodukciji) s slovenskim filmskim podjetjem TRIGLAV FILM. Na Gradu te dni brnijo filmske kamere in se razlegajo povelja režiserjev, ki vodijo snemanja prizorov, v katerih nastopajo številni statisti, vojščaki, plemiči in 50 konjenikov. Glavni vlogi igrata ameriška igravca Gia Scala (znana iz filma Topovi z Navarome) in Don Burnett (znana iz ameriških TV serijskih filmov). Nekatere vloge v filmu Robin Hood so prevzeli tudi slovenski igravci, npr. Maks Furijan. Režiser filma Umberto Lenzi pravi, da so naši gradovi in pokrajina kot nalašč za zgodbe o Robinu Hoodu in da bi težko kje drugje našli take kraje za snemanje tega filma.

Slike predstavljajo (od zgoraj navzdol): Otvoritev novega zdravstvenega doma v Loškem potoku; Gospodarsko razstavišče v Ljubljani; Robin Hood na Ljubljanskem gradu; detajl rimske grobnice v Šempetru; Graditev novega skladišča hmelja v Zalecu

Umrl je pisatelj Fran Saleški Finžgar

V soboto zjutraj (2. junija 1962) je radio po vseh naših mestih in vaseh raznesel žalostno vest, da je umrl veliki slovenski pisatelj in zaslužen mož Fran Saleški Finžgar. Žalne zastave so zaplapolale na hiši žalosti v Trnovem, na Akademiji znanosti in umetnosti, v klubu Društva književnikov, besede žalosti so v ustih vseh naših ljudi.

»Rad sem ga imel,« pravi starejši možakar, po zunanjesti upokojen uradnik. »Spominjam se časov, ko je začel izhajati njegov roman Pod svobodnim soncem. S kakšnim veseljem smo ga brali! Eh, z leti je pa vse minilo — le delo je ostalo.«

In ženica iz oddaljene vasi modruje: »Da so Finžgar umrli? Škoda človeka! Koliko lepega so napisali! Brala sem Deklo Ančko, Strice, pa igro Veriga sem gledala. Škoda, da so umrli. Lahko bi še kaj spisali za nas.«

Študentje postajajo pred univerzo in govore o pisatelju. Premlevajo njegova dela od začetnih, kot so Zaroča o polnoči, preko Deteljice, Iz modernega sveta, Pod svobodnim soncem, Dekle Ančke, Prerokovane, do poslednje knjige Leta mojega popotovanja. Ustavljajo se ob pisateljevem klenem jeziku, ki je v našo literaturo vnesel prenekatero domačo besedo, in ob njegovem realističnem ter privlačnem načinu pisanja.

Še med delavci je te dni prečesto slišati besedo Finžgar. »Ne, nikoli ga nisem videl,« pravi strojni tehnik, »a poznam ga boljše kot svojega soseda. Kadar berem kakšno njegovo povest, mi je tako, kot bi me tudi on poznal, saj se mi zdi, da je toliko stvari napisal nalašč zame.«

In šolar sprašuje mamo, ki pripravlja kosilo: »Mama, ali so s pisateljem Finžgarjem umrli tudi njegova dva polha in Makalonca?«

»Ne, ti niso umrli,« ga potolaži mati.

Res, njegova dela niso umrla in ne bodo umrla — to je tudi za nas vse srečna zavest ob izgubi velikega pisatelja. Živela bodo in spremljala naše ljudi, šolane in nešolane, starejše in otroke, ves naš narod, pri delu, razvedrilo in učenju. Kot doslej bodo utrjevala v njih slovensko zavest, nujnost napredka in neomajnost v zvestobi svoji domovini. Tistim, ki so daleč od doma, bodo še nadalje prinašala kos domovine. Na izseljenskih odrih bodo — kot že toliko let doslej — še dalje živeli Naša kri, Divji lovec, Veriga, Razvalina življenja. Poslednja njegova knjiga Leta mojega popotovanja bo govorila

bodočim rodovom, kako tudi v takšnih težkih časih, kot je bila druga svetovna vojna, ko je bil ogrožen obstoj slovenskega in drugih jugoslovanskih narodov, ne smemo kloniti, kot ni klonil on, napreden in zaveden Slovenec.

*

Kako priljubljen je bil pisatelj Fran Saleški Finžgar pri slovenskem narodu, nam priča njegova zadnja pot, na kateri ga je spremlilo tisoče in tisoče naših ljudi. Ob grobu so govorili: pisatelj France Bevk v imenu slovenske Akademije znanosti in umetnosti; pisatelj Anton Ingolič, predsednik Društva slovenskih književnikov; pisatelj Stanko Cajnkar pa se je poslovil od pokojnika v imenu Mohorjeve družbe in Cirilmetodijskega društva slovenskih duhovnikov.

Pogreba so se udeležili tudi zastopniki republiškega Sveta za kulturo in prosveto, kulturnih ustanov in društev ter zamejskih Slovencev. Nekateri izseljenci, ki se sedaj mudijo v domovini, so se prav tako udeležili pogreba.

Nove knjige - nove prijateljice

Poletje, počitnice, dopusti! Zlato sonce, zeleni gozdovi, sinji zalivi, bele planine! Koliko lepot nas čaka, morda tihe sreče pod zelenimi listi, med sinjimi valovi, na belih skalah. Pripravljamo obleke, koočke, štejemo denar. Vse urejamo za svetle dni, ki nas čakajo. Tudi svojo dobro voljo nekako varčujemo za takrat. Sedaj samo delamo, malce mrzlično in nestrpno, ko da se bojimo, da nam tisti lepi čas ne uide.

In vendar čas nikoli ne uide. Noben dan ne zboli in ne manjka, vsak se s pedantno natančnostjo pojavi na službenem mestu, da opravi svojo dolžnost. Le to je, da vsi dnevi niso tako lepi, kot bi si želeli, ne tako sinje jasni, kot bi hoteli, in, kar je najslabše: prav nič jim niso mar naši načrti. In tako se zgodi, da skrajnje nesrečni sedimo v šotoru ob morju, v louski koči ali planinskem domu ter gledamo, kako padajo deževne kaplje na sive valove, zelene liste ali bele skale. Če bi bil čisto običajen delovni

dan, bi nam niti ne bilo posebno hudo — minil bi pač, kot toliko drugih. Toda — to je naš dopust! Morda smo šli celo na obisk v domači kraj, v našo ljubo dolino — sedaj pa sedimo za okni in gledamo, kako brezbrizno čofota dež po stezah in cestah.

Tedaj se spomnimo knjige, ki smo jo pred odhodom kar tako iz navade položili v kovček — za vsak primer. Vzamemo jo v roke, z rahlo otožnostjo preletimo prve strani, potem pa nas vsebina potegne za sabo in sami ne vemo, kdaj pozabimo na dež, ki šumi za okni. Eh, knjige, prijateljice! Tem pa res niti dež ne more do živenga.

Preglejmo torej najnovejše, da nam ne bo pusto na dopustu, če se bo sonce za kakšen dan umaknilo dežju.

Kdor se je kdaj zanimal za naše slikarstvo — staro ali novejšo — bo z velikim veseljem segel po naslednjih knjigah:

»Poslikane panjske končnice« (Gorazd Makarovič) — Knjižica

skuša v zgoščeni obliki posredovati vse dosedanje znanje o teh pristrčnih slikarijah, poleg tega pa prinaša tudi ogromno slikovnega gradiva.

»Hrastoolje« (dr. Marijan Zadnikar) — V zbirki Spomeniški vodniki je izšla druga knjiga, ki nas popelje na rob slovenske Istre, v vasico Hrastoolje, kjer se skriva eden najpomembnejših umetnostnih in zgodovinskih spomenikov celih vekov: v romanski cerkvi so gotske freske, zunanje taborsko obzidje pa je renesančno. V knjigi so reprodukcije vseh najlepših slik. Povzetek vsebine je napisan v štirih tujih jezikih.

»Gojmir Anton Kos« (Zoran Kržišnik) — Knjiga velikega formata, uvod v slovenščini in angleščini, seznam razstav, židljenejepis — dobro polovico knjige pa zavzemajo barvne reprodukcije našega pomembnega slikarja. Spremljajo ga od njegovih začetniških del prav do zrelih umetnin. Slednjemu, ki ljubi lepe slike, bo knjiga v velik užitek.

Danilo Lokar sedemdesetletnik

Vsi, ki prebirajo slovenske knjige, so v zadnjem času večkrat srečali ime Danila Lokarja.

Leta 1956 je izšla prva njegova knjiga *Podoba dečka*. Od tedaj do danes so izšla še štiri dela in prenekatera stran se je uvrstila med najlepše v slovenski literaturi. Izredna plodovitost in istočasna umetniška dovršenost Danila Lokarja nam bo lažje razumljiva, če vemo, da so v teh knjigah zbrane izkušnje celega življenja, da so te knjige pravzaprav plod dolgoletnih izkušenj. Umetniško mladi pisatelj slavi namreč letos 70-letnico.

Rodil se je v primorskem mestecu Ajdovščini. Svoj rojstni kraj je zapustil le v mladosti, ko je študiral v Gorici na realki in nato na Dunaju medicino. Med obema vojnama je sicer v revijah objavil nekaj novel, ki pa so ostale bolj ali manj neopazene. Vendar pa življenje ni teklo mimo njega brez sledu. Povsod in vselej je iskal bistvo stvari, resnico in pravo podobo življenja. Dolga leta tihega in samotnega dela so mu urila čute in ostrila spomin, ga naučila razlikovati pomembno od nepomembnega, odkrivati zakonitosti in posebnosti človeških značajev.

Vse to se je zbralo v njem in našlo dokončno obliko v njego-

vih delih. Dve knjigi *Podoba dečka* in *Leto osemnajsto* sta v glavnem avtobiografski. Prva nam opisuje življenje in duševnost dečka, doraščajočega šolarja v avstro-ogrski Gorici. Druga prav tako prikazuje dijaško življenje v Gorici, poleg tega pa še visokošolski študij na Dunaju in prvo svetovno vojno.

Zbirka novel *Sodni dan na vasi*, ki je bila nagrajena s Prešernovo nagrado, zajema čas od prve do druge svetovne vojne ter nas seznanja s socialnimi in nacionalnimi problemi Primorske. Vendar so tudi tu v ospredju človek in njegova notranja doživetja.

Knjiga *Hudomušni Eros* zajema osem novel, ki jim je osnovno čustvo ljubezen, kot pove že naslov. Pisatelj razkriva najgloblje, najtanjše vzgibe človeške duše ob tem velikem čustvu.

Zadnja je izšla knjiga *Zakopani kip*, ki v dosedanje bogastvo avtorjevih del vnaša pravi zaklad znanja in spoznanja iz umetnosti in ustvarjalnosti.

Ob sedemdesetletnici želimo pisatelju še mnogo let, sebi pa, da bi nam poklonil še mnogo svežih, kljub življenjskim spoznanjem odrešujočih in svetlih del o naših ljudeh in o sebi.

Osma mednarodna razstava umetniške fotografije v Ljubljani

Mednarodne fotografske razstave so v Ljubljani postale tradicija, saj so bili že pred vojno zelo delavni fotoamaterji, ki so se proslavili po vsem svetu. Nikakor niso mogli zaostajati za drugimi fotografskimi organizacijami v svetu in so zato priredili v letih 1934, 1936 in 1938 tri mednarodne fotografske razstave, ki so njihovo dejavnost še bolj razgibale.

Po osvoboditvi pa smo šele sedmo leto doživeli prvo mednarodno razstavo, vendar pa dejavnost Fotokino zveze od takrat ni več prenehala. Letošnja razstava je že peta po osvoboditvi.

Bežen pogled na razstavljenega dela nam pokaže, da prevladujejo stvarne fotografije in da so le redki primeri, ki so v tehničnem in vsebinskem pogledu goli poizkusi. Avtorji podajajo v glavnem resnični svet okrog nas: naravo, mrtev predmete, ljudi. Jasna je želja po preprostem, toda enkratnem načinu ustvarjanja. Mnoge fotografije imajo pravo umetniško vrednost. Umetnik-fotograf pravzaprav nima možnosti, da ustvari popolno obliko; mora jo samo poiskati in zadeti v njeni dovršenosti.

Prvo ali zlato medaljo je dobil fotograf iz Hongkonga za fotografijo Sanjarjenje. Srebrni medalji je pobrala Avstrija, katere fotografiji se odlikujejo predvsem po tehniki. Bronaste medalje pa so dobili fotografi iz ZDA, Hongkonga in Zahodne Nemčije. Poleg tega je bilo podeljenih tudi pet diplom; dve sta prejela fotografa Jugoslavije, in sicer Ivo Eterović iz Beograda in Joco Žnidaršič iz Ljubljane.

Na razstavi je sodelovalo 24 držav. Prireditelji so izdali lep almanah, opremljen z uvodom v slovenščini, angleščini, francoščini in nemščini. V njem je tudi 60 reprodukcij razstavljenih fotografij.

The Eight international Photographic Exhibition in Ljubljana

Photographic exhibitions in Ljubljana have become tradition. Already before the war, Ljubljana had some very active photo-amateurs who were well-known throughout the world and who did not stay behind other photographic organizations in the world. In the years 1934, 1936, 1938, they organized three international photographic exhibitions which stirred up their already great activity.

The first international exhibition after the war took place seven years after the liberation and since then the activity of the Photo-Kino society has not been interrupted. This year's exhibition is the fifth since the liberation.

At the exhibition, the prevalence of objective photographs can be seen at a glance, and the few experiments dealing with technique or contents are rare. The authors deal mostly with the real world: with living and dead nature and with man. Striving for simple and unique creativity is apparent. Many of the photographs are true works of art although an artist-photographer has no possibility to create a perfect form. His work is to find the form and bring it forth in its perfection.

The gold medal was awarded to a photographer from Hong Kong for his photograph »Reverie«. The two silver medals went to Austria whose photographers excel especially in technique. Bronze medals were awarded to photographers from the U. S. A., Hong Kong, and West Germany. Two of the five diplomas were given to photographers from Yugoslavia, Ivo Eterović from Beograd and Joco Žnidaršič from Ljubljana.

Twenty-four countries participated in the exhibition. The organizers issued a beautiful almanac with the introduction in Slovene, English, French, and German, and with 60 reproductions of exhibited photographs.

Festival slovenskih popevk

V novi festivalni dvorani na Bledu — mestecu ob prelepem jezeru pod veličastnimi Julijskimi Alpami — je bil od 10. do 12. maja letos prvi festival slovenskih popevk. S svojimi kompozicijami so sodelovali skoraj vsi najuglednejši slovenski komponisti zabavne glasbe, med njimi seveda tudi brata Avsenik, ki ju naši bravci prav gotovo dobro poznajo.

Na prvih dveh večerih festivala so izvedli po deset popevk, izmed katerih se jih je vsak večer uvrstilo po pet v finale. Tako so poslušavci v dvorani na Bledu in v nekaterih večjih slovenskih mestih izbirali zadnji večer med desetimi pesmimi najboljšo slovensko popevko letošnjega leta. Izbirali in izbrali. To je pesem »Mandolina« avtorja dr. Vladimira Stiasnyja. Drugo mesto so prisodili slovenski poslušavci pesmi »Zvezde padajo v noč«, ki sta jo uglasbila brata Avsenik. Najboljše besedilo za »Bled 62« je napisal mladi slovenski pesnik Gregor Strniša. Njegovo popevko »Zemlja pleše« smatrajo nekateri celo za najboljšo popevko festivala.

Najbolj so navdušile gledavce na Bledu ter poslušavce pri radijskih in televizijskih sprejemnikih pevke »stare garde« Beti Jurković, Marjana Deržaj, Jelka Cvetežar in Majda Sepe, vendar so navdušili tudi nekateri mlajši pevci in pevke, ki so to pot prvič peli na tako veliki prireditvi in ki jim poznavavci obe-tajo še lepo prihodnost.

Znana pevka Marjana Deržaj na blejskem festivalu

V gradu nad Škofjo Loko, ki veličastno povzdiguje podobo tega srednjeveškega mesta, je že nekaj let nastanjen smiselno in okusno urejen muzej. Ustanovilo ga je *Muzejsko društvo* leta 1939. Po osvoboditvi so zbirke zelo obogatili, tako da sedaj zavzemajo ves grad, to je 14 sob, 2 hodnika, dvorano in kapelo. Zbirke so ne le iz Škofje Loke, ampak tudi iz Poljsanske in Selške doline ter s Sorškega polja in prikazujejo naravo pokrajine, narodopisne značilnosti, zgodovinski razvoj, dela rojakov z loškega ozemlja, razvoj obrti in industrije ter dogodke med narodnoosvobodilno vojno. Poleg domačinov obiskujejo muzej v velikem številu šolarji iz raznih krajev in turisti. Delavno muzejsko društvo izda vsako leto zajeten zbornik *Loški razgledi*. Decembra 1961 je za občinski praznik izšel že osmi letnik v obsegu 228 strani. Prvi članki osvetljujejo nastanek osvobodilnega gibanja, poljsko vstajo in rešitev domoljubov iz loških zaporov l. 1941. Nato sledijo razprave o reki Sori, o trgovskih zvezah Loke z Reko v 15. stoletju, o zgodovini stavbarstva in podobarstva, o domačinu slikarju Birrolli, o loškem narečju, o pisateljih Tavčarju in Tušku, o usnjarski obrti, o apnenicah, o živalstvu na loškem ozemlju in še več krajših sestavkov. Rojake iz loške okolice, iz Poljsanske in Selške doline gotovo zanima, kako močno se razvija kulturno življenje v njihovih starih krajih.

F. P.

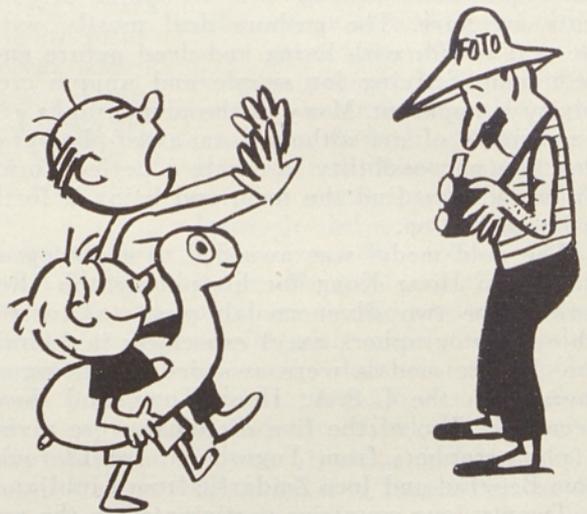
Prevoda Goranove Jame

Znana poema hrvaškega pesnika I. G. Kovačića *Jama* je bila že kmalu po vojni prevedena v francoščino, bolgarščino in madžarščino. Potem je izšla še v esperantu. Pred nekaj leti je izšla v Pavčkovem prevodu tudi v slovenščini. Sedaj pa je *Jama* prevedena še v angleščino in nemščino. Oba prevoda sta izšla doma, v Zagrebu, v založbi Matice Hrvatske.

Morski kontrasti

Pričakujete, da bom pisal o morskih psih? Pomota. Gre samo za fotografe in natakarje, ki so tu ob morju izrazito kontrastni. Fotografi so tisti ljudje, ki ti priključijo vsak hip v spomin oblubo, ki si jim jo dal (samo, da se jih iznebiš), da te bodo lahko vsaj enkrat »pritisnili«. Natakarji pa so ljudje, ki jih sploh ne moreš priključiti. Prvi ti sedejo za vrat, drugi pustijo, da ti sediš. Prvi se ti priporočajo, drugim se priporočajo ti. Na primer: preden sem pričel pisati te vrstice (sedim namreč v kavarniškem ortu ob morju), sem naročil pri tistem natakarju, ki mu je čez obraz razlit fantastičen mir, skodelico turške kave. Prepričajmo se, kdaj mi jo bo prinesel, medtem pa dalje kramljajmo o morskih kontrastih.

Med potjo na plažo me je oblegal fotograf:

»Zelite družinsko sliko ali pa morda individualno?«

Odvrnil sem mu:

»Želim predvsem mir!«

Fotograf kar naprej:

»Vaš otrok je famozno srčkan. Dajte, da ga pritisnem!«

Postal sem nervozen:

»Vi ste famozno nadležni. Saj vendar vidite, da smo šele prispeli!«

Fotograf navdušeno:

»Sijajno! Torej se še niste slikali! Takoj vas bom pritisnil!«

Postal sem divji:

»Poslušajte, človek s kamero, ne hodite mi po živcih. Sit sem vas do grla!«

Fotograf vztrajno:

»Oprostite, to je moj poklic. Menda mi ne boste zamerili poklicne vne?«

Razorožil me je. Postal sem mehak.

»Imate prab, tega vam ne morem zameriti. Služba je služba!«

Fotograf je izrabil mojo sentimentalnost:

»Če vas ne bom jaz, vas bodo pritisnili drugi, ki morda nimajo take potrebe kot jaz, kajti jaz, dragi gospod — sem oče štirih otrok!«

Zdelo se mi je, kakor da mu je zasmrkal nos.

To je zadostovalo, da so se mi zablščale oči:

»Tovariš fotograf, vaš sem. Pritiskajte me po mili volji!«

Komaj smo se slekli v kabini in polegli v blagodejno žgoči pesek, nas je obiskal drugi fotograf.

»Klanjam se, zdravo, dobro jutro, se bomo?«

Ne boš pihal kaše, ljubček:

»Klanjam se, zdravo, dobro jutro, se ne bomo!«

Fotograf užaljeno začuden:

»Zakaj pa ne?«

»Ker smo se že!«

»To nič ne de. Lahko se drugič. To pot seveda kvalitetno!«

»Predrznost na kvadrat. Proč, če ne vas bom ustrelil!«

»Gospod (fotograf je presunljivo zavekal), vi ste me užalili pri izvrševanju poklica! Imejte usmiljenje do očeta petih otrok!«

Bil sem ganjen. Srce mi je drhtelo:

»Slikajte me zaradi spoštovanja do vašega očetovstva!«

Ko sem hotel stopiti v morje, kajti otroku je bilo že strašno vroče, nas je prestregel tretji fotograf. (Koliko fotografov pride na enega kopavca?)

»Moje najpodanejšje občudovanje, spoštovani gospod!«

»Čemu?«

»Severnjak ste, to se vam pozna, vendar je vaša koža v primeri z drugimi belokožci mnogo bolj utrjena! Vas sonce ne bo opeklo!«

»Hvala za kompliment! Odhajam v vodo!«

»Sijajno! Naredili bomo lep posnetek pri plavanju!«

»Oprostite, gospod fotograf, indiskretno vprašanje: koliko otrok imate? Kajti, če jih imate manj kot šest, ne bo nič s posnetkom!«

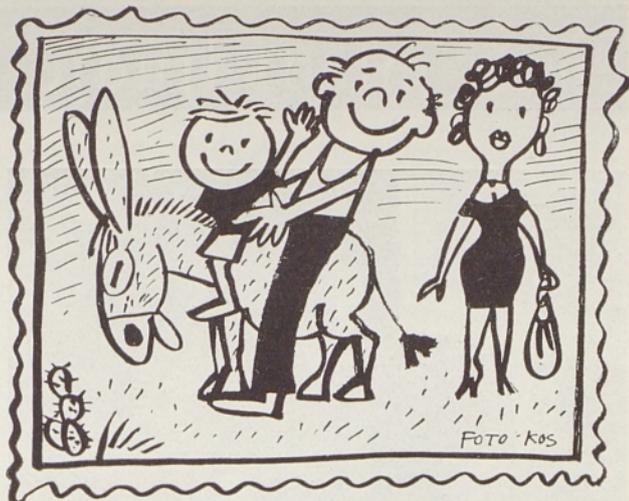
»Nimam lastnih otrok. Vzdržujem le enega posinopljenca!«

»Tako? To pa je zelo lepo od vas. Tuje dete ste vzeli za svoje. Taka plemenitost mora ganiti največjega zakrknjenca! No, pa se slikajmo še tretjič!«

Ko smo se vračali s plaže, nas je ustavil četrti fotograf, ki je vodil s seboj osla.

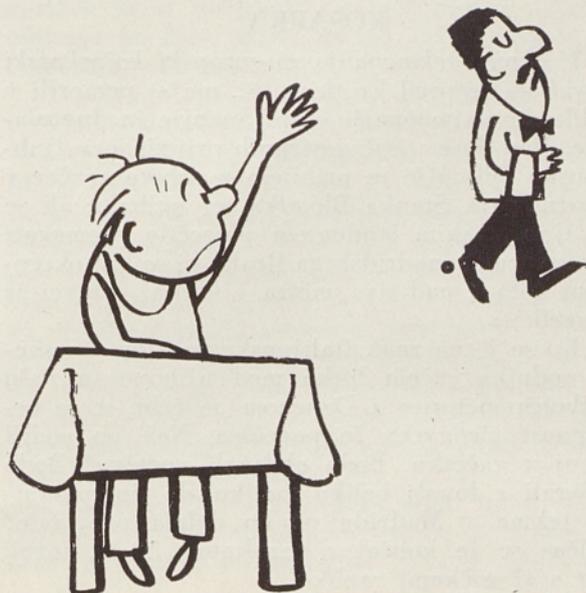
»Gospod, ne zamudite prilike! Slika na oslu — najlepše doživetje na morju!«

Čeprav mi je žena šepetala na uho: »Ne bodi osel in ne slikaj se na oslu!« sem postal kljub temu žrtev simpatične oslovske priložnosti.

Vse kaže, da ni prostorčka na zemlji, kjer bi bil človek varen pred fotografi. Vidite, spoštovani bravci, medtem ko kramljamo o morskih kontrastih in se naše pisanje bliža koncu, mi gospod natakarkar, ki mu je čez obraz razlit fantastičen mir, še vedno ni izvolil postreči s turško kavo. Kakih desetkrat je že jadral mimo mene in kakih dvajsetkrat sem mu že mimično in akustično izrazil svojo skromno željo, on pa me vedno iznajdljivo in vljudno prezre. Morda je privrženec gibanja abstinentov ali navdušen pristaš varčevanja. Vsekakor je to človek, ki je izrazito dosleden in že zaradi tega vreden, da mu posvetimo v tem kramljanju dostojno mesto.

Zdaj me pa v resnici mika, da bi dognal, komu bi priznal prednost: fotografom ali natakarkarjem? Najbolje bi bilo križati in pomešati njihove vrline. Nakarkarkarjem bi morali vcepiti fotografsko uslužnost, fotografom pa natakarkarsko slepoto, pa bi bil volk sit in koza cela.

naši mladi ljudje

KOŠARKA

V okviru tekmovanja za evropski košarkarski pokal sta se pred kratkim (12. maja) pomerili v polfinalu najmočnejši ekipi Španije in Jugoslavije. Nad deset tisoč nestrpnih privrženecv ljubljanske Olimpije je prihitelo v soboto zvečer v športni park Stanka Bloudka ter ugibalo: ali se bo ljubljanskim študentom posrečilo premagati profesionalce madridskega Reala, ki so bili okrepljeni celo z nad dva metra visokimi igravci iz Amerike.

Ko se je na znak italijanskega in madžarskega sodnika začela bitka med njihovo in našo najboljšo petorico z Daneuom na čelu, se je nestrpnost gledavcev še povečala. Naši so vodili takoj v začetku. Bodo obdržali vodstvo? Bodo zmagali z dovolj veliko razliko, da jim povratna tekma v Madridu ne bo delala preglavic? Polčas se je končal z rezultatom 58:41, torej, kar s 17 točkami razlike.

Po odmoru pa se je sreča spremenila. Realovcem je šlo kot po maslu, našim pa žoga ni in ni hotela v koš. Pa se je obrnilo. Najboljši iz španskega moštva so morali kmalu zaradi osebnih napak zapustiti igrišče, olimpijci pa so se povsem zagnizli. In razlika se je spet povečala kar za 27 točk v našo korist. Gledavci, ki so si bili že oddahnili in ki so pričakovali visok rezultat, ki ga Španci ob povratnem srečanju ne bi mogli popraviti, pa so bili za nekaj minut ponovno razočarani. Španci so si opomogli in našim se je šele tik pred koncem posrečilo zboljšati rezultat do 105:91, s katerim se je končalo to razburljivo srečanje.

In zdaj vprašanje: bo 14 točk dovolj za finale, v katerem se bosta pomerila zmagovavca dvoboja med realovci in olimpijci in dvema najboljšima sovjetskima ekipama?

NA AVTOMOBILSKI CESTI

Na odsek avtomobilske ceste bratstva in enotnosti od Paračina do Osipaonice je te dni pripela nova skupina 17 mladinskih delovnih brigad iz vseh republik. Na trasi, dolgi 95,5 km, je sedaj 15 naselij, v njih prebiva 52 brigad s 6240 fanti in dekleti. Sedaj so brigadirji v glavnem vaški fantje in dekleta, šolska mladina bo prišla v brigade v počitnicah. Vsaka brigada ostane na avtomobilski cesti dva meseca.

Letos bo gradilo avtomobilsko cesto 31.680 fantov in deklet, združenih v 264 mladinskih delovnih brigad.

Prve brigade s srednješolsko mladino so pripele na avtomobilsko cesto 10. junija, medtem ko bo nad 5000 študentov delalo na cesti od 10. julija do 15. septembra.

Mednarodno srečanje mladine v Vipolžah (v Brdih)

Mednarodno srečanje v Brdih

»MIR IN PRIJATELJSTVO«

V vasi Vipolže v Brdih je vsako leto srečanje briške mladine. Letos pa so se briškimi fantom in dekletom pridružili fantje in dekleta iz obmejnih krajev Italije in Avstrije — v Brdih je bilo v nedeljo 13. maja mednarodno srečanje mladine, ki se ga je udeležilo približno 2000 mladih ljudi.

Pred starim vipolškim gradom je dekleta in fante pozdravila tovarišica Francka Strmole, predsednica Centralnega komiteja Ljudske mladine Slovenije.

Po njenih pozdravnih besedah so spregovorili še predstavniki napredne mladine iz Italije in Avstrije. Zbor primorskih študentov »Vinko Vodopivec« pa je za zaključek uradnega dela slovesnosti zapel udeležencem srečanja nekaj pesmi.

Fantje in dekleta so potem zaplesali; nekateri kar z dežniki v rokah. Vreme udeležencem mednarodnega srečanja — ki je bilo pod geslom »Mir in prijateljstvo« — namreč ni bilo naklonjeno. Dež bi skoraj pokvaril veselo razpoloženje; pa so se fantje in dekleta preselili v prostore starega gradu in tam nadaljevali rajanje kljub dežju.

N. B.

ODPRAVA V ANDE

Minili sta dobri dve leti, odkar so se naši alpinisti odpravili na Himalajo. Po srečnem plezanju na vrh Trisula so začeli delati načrte za nova osvajanja. Cilj je to pot na drugem koncu sveta — v Južni Ameriki.

Pobudo za odpravo so dali plezavci akademskega planinskega društva iz Ljubljane, ki so v preteklih sezonah obiskali skoraj vsa evropska gorstva in si pridobili svetovni sloves. Članov odprave bo dosti manj, kakor jih je plezalo na Himalajo, saj nosači to pot ne bodo potrebni.

V pripravi sta dva načrta: do oktobra letos v ekvadorske Ande in od februarja prihodnjega leta v perujske. Druga tura bo prišla v poštev le, če prvi ne bodo kos.

V Andih bi ostali približno poldrugi mesec. Povzpelj se bodo — tako vsaj upajo — na več vrhov nad 5000 do 6000 metrov. Odprava ima ne samo alpinistični namen, ampak tudi znanstveni: od patofiziološkega inštituta ljubljanske univerze se je bosta udeležila dva zdravnika, ki bosta proučevala reagiranje človeškega organizma na višinski zrak in napore. Seveda bodo zbirali tudi geografske in biološke podatke, ki bodo nadvse prav prišli našim inštitutom.

Alpinisti se vestno pripravljajo na ta veliki pohod in upajo, da jim bo uspel, saj imajo za sabo dosti trdih preizkušenj.

Kdo lovi?

Sonce miče:
Ne domov!
Travnik kliče:
Brž na lov!
Ti si mačka,
jaz sem miš,
jaz bom bežal,
ti loviš.

Matej Bor

Jaz sem pa pogumna punčka

Jaz pa sem pogumna punčka,
se nikogar ne bojim,
v sobo stopim, luč ugasnem,
zraven pa še zamižim.
In si mislim: Naj le pride,
oj ta strahoviti strah,
pa ni prišel še nikoli,
ker ga pred menoj je strah.

Ljudska

Petelinček in putka

Petelinček in putka sta šla nabirat lešnike.

Putka je pogledala na leskovje in rekla petelinčku:

»Poglej, tam gori je lešnik!«

Petelinček je skočil na vejo, utrgal lešnik in ga vrgel putki. Zadel jo je v oko.

Putka je zavekala:

»Joj, petelinček, v oko si me!«

»Petelinček, zakaj si putko v oko?«

»Grm mi je hlače raztrgal.«

»Grm ti grdi, zakaj si mu hlače raztrgal?«

»Koza me je objedla.«

»Koza ti snedava, zakaj si grm objedla?«

»Pastir me ni napasel.«

»Pastir nemarni, zakaj nisi koze napasel?«

»Gospodinja mi je dala tako majhen košček kruha.«

»Gospodinja skopuška, zakaj si mu dala tako malo kruha?«

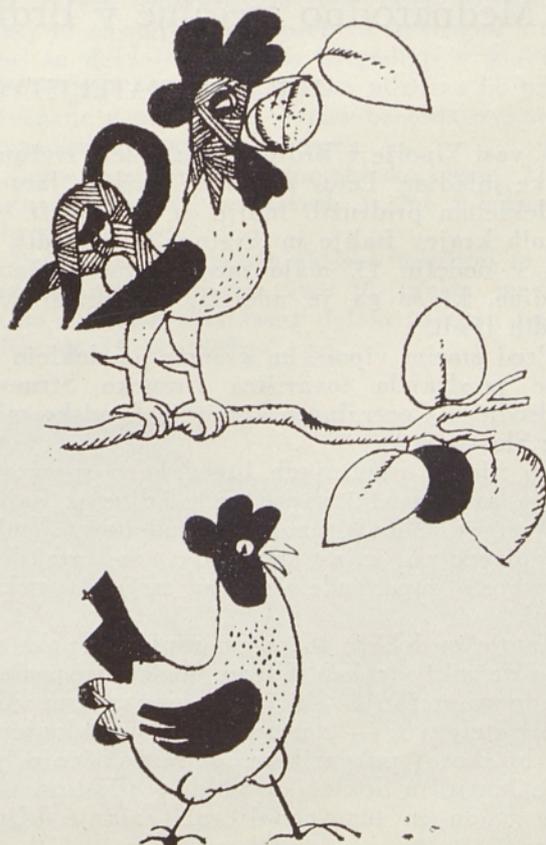
»Svinja mi je moko požrla.«

»Svinja požrešna, zakaj si moko požrla?«

»Medved mi je prašičke odnesel.«

»Medved godrnjavi, zakaj si prašičke odnesel?«

»Ko pa sem bil tako hudo lačen.«

Kaj je novega na Tržaškem, Goriškem in v Benečiji

V Trstu smo tudi letos zelo svečano proslavili prvi maj, delavski praznik. Po glavnih ulicah se je razvil zelo dolg sprevod, ki se je zlil proti Perugino, kjer je bilo veliko zborovanje. Prvomajske proslave so bile tudi po podjetjih in v vseh večjih krajih tržaške okolice. Po stari navadi so v Doberdobo na Trgu sv. Martina za prvi maj postavili visok mlaj z delavsko zastavo.

Tržaški Slovenci smo ponosni na svoje dramske umetnike, ki so ob prvem maju prejeli res lepo priznanje. Slovensko gledališče v Trstu je glavni steber našega kulturnega življenja. V letošnji sezoni so nas prizadevni umetniki doslej razveselili že z osmo premiero. Republiški odbor Združenja dramskih umetnikov je na pobudo Zveze dramskih umetnikov Jugoslavije ob letošnjem prazniku prvega maja že četrtič podelil prvomajske nagrade. Nagrajeni so bili tudi trije člani tržaškega Slovenskega gledališča, kar je vsekakor v čast naši osrednji kulturni ustanovi, obenem se pa čutimo počaščene vsi tržaški Slovenci. Prvo nagrado za vlogo v dramskem delu A. Čehova »Na veliki cesti« je prejel umetnik Rado Nakrst, dolgoletni član SNG v Trstu, ki je v tem času odigral že okrog 350 pomembnejših in glavnih vlog. Za vlogi v Tavčarjevem »Zehu pred smrtjo« in v farsii »Arhangeli in avtomati« je prejela drugo nagrado umetnica Zlata Rodoškova, ki je prav tako eden vodilnih stebrov našega gledališča in je v 17 letih že odigrala lepo vrsto glavnih vlog. Tudi igravec Silvij Kobal, ki je prejel drugo nagrado za vlogo v farsii »Arhangeli in avtomati«, je priznan umetnik. Svojo gledališko kariero je začel na deskah našega slovenskega gledališča in nam doslej ustvaril že petdeset do šestdeset pomembnejših gledaliških likov.

Veliko priznanje umetniški tvornosti našega gledališča je tudi vabilo na udeležbo pri prireditvah Sterijinega pozorja v Novem Sadu, kjer so od 5. do 17. maja nastopila najboljša jugoslovanska gledališča z domačimi deli. Slovensko gledališče iz Trsta je v Novem Sadu nastopilo z dramskim delom »Prgišče zemlje«, ki ga je napisal član tržaškega gledališča Jožko Lukeš.

Prvo nedeljo v maju so v Dolini spet imeli svoj domači praznik, tradicionalno »majenco«. Praznovanje je bilo prav veselo in razgibano ter je privabilo obiskovavce od blizu in daleč.

Državno pravdnništvo v Trstu je prijavilo kazenskemu sodišču skupino mladih fašističnih

teroristov, ki so v zadnjem času organizirali nekaj atentatov na sedeže naprednih strank, na uredništvo Primorskega dnevnika, na stanovanje socialnodemokratskega predstavnika profesorja Schiffrerja in razne kulturne ustanove. Tolpa je štela devet članov. Vodja je bil 22-letni Ugo Fabbri iz Trsta. Tukajšnji Slovenci zahtevajo, da zadene zlikovce zaslužena kazen.

Trgovinska zbornica v Gorici je nedavno podelila diplome in medalje kot posebno priznanje prizadevnim gospodarstvenikom, delavcem in kmetom.

Na Rojcah so bile lahkoatletske tekme goriških dijakov za pokrajinsko prvenstvo. Nastopil je tudi slovenski licej iz Gorice. Dijaki so se kar dobro odrezali. Tako je bil prvi v metu krogle Prinčič, ki je dosegel daljavo 13,71 m. Pri teku na 80 m je dosegla drugo mesto Tencetova iz slovenske šole, v štafeti 4 × 100 pa so bili slovenski dijaki tretji.

Konec aprila je naša mladina dobila dobrodošel obisk: obiskala nas je petčlanska delegacija Ljudske mladine Slovenije. Povsod, kamorkoli je prišla, je navezala številne pristrčne stike z našo mladino — v Gorici, Tržiču, Doberdobo in nekaterih drugih slovenskih vaseh; pa v Pordenonu v Furlaniji, v Vidmu, Čedadu, v Trstu ter v raznih drugih slovenskih vaseh na Tržaškem.

Med drugim so tudi sklenili, da bodo poslali avgusta svoje zastopnike v Ankaran na tridnevno zasedanje, kjer bodo zastopniki mladine iz Avstrije, Italije in Jugoslavije razpravljali o problemih narodnostnih manjšin. Jeseni pa bo Federacija socialistične mladine Italije poslala delegacijo, sestavljeno iz zastopnikov iz Gorice, Trsta, Vidma in Pordenona v Slovenijo in s tem vrnila obisk slovenski mladinski delegaciji.

Beneški Slovenci nimamo lahkega življenja, saj se zgodi pri nas malo veselega. Zdaj je veliko razburjanja po vaseh okrog Čedada, ker se govori, da bodo zaprli tovarno cementa v Čedadu, kjer si veliko domačinov služi svoj vsakdanji kruh. In zakaj naj bi zaprli cementarno? Ljudje, ki žive v okolici tovarne, so se pritožili, da pri naša veter s cementarne cementni prah, ki uničuje drevje in drugo zelenje in je tudi človeškemu zdravju zelo škodljiv. Uradna komisija je že ugotovila dejansko stanje. Rezultat pa še ni znan. Ljudje iz okoliških vasi zelo želijo, da škoda, ki jo povzroča cementni prah, ne bi bila tolikšna, da bi zato izgubili za svoje vsakdanje življenje prepotrebno tovarno.

Slovenci pod Peco

Avstrijska parlamentarna delegacija obiskala Jugoslavijo

Konec letošnjega maja je prvič po vojni obiskala Jugoslavijo avstrijska parlamentarna delegacija. Vodil jo je poslanec Narodnega sveta Izidor Griessner. V Beogradu so delegati položili venec na grob Neznanege junaka, opoldne so se pa v skupščini udeležili svečanega kosila, ki ga je delegaciji priredil predsednik Zveze ljudske skupščine Peter Stambolić. Med kosilom sta si predsednik Stambolić in šef avstrijske parlamentarne delegacije Griessner izmenjala zdravici. Šef delegacije avstrijskega parlamenta je izrazil zadovoljstvo nad povabilom in naglasil, da je dobro sosedstvo vedno, zlasti pa še danes pomembno. Avstrijska delegacija se zaveda, da še niso rešeni vsi težki problemi, kot je na primer tudi manjšinski problem. Prav namen takšnih srečanj pa je pogovoriti se o teh stvareh in najti zanje ustrezno rešitev.

Avstrijska parlamentarna delegacija je ostala v Jugoslaviji deset dni in je v tem času poleg nekaterih drugih jugoslovanskih republik obiskala tudi Slovenijo.

Čedalje trdnjše kulturne vezi med Slovenijo in Koroško

Prijateljskemu sožitju med obema sosednima deželama in medsebojnemu razumevanju in spoštovanju je namenjena tudi medsebojna izmenjava raznih kulturno umetniških skupin. V februarju nas je zelo razveselil obisk ljubljanske Opere, ki je v Celovcu z velikim uspehom uprizorila Verdijevo opero Nabucco in slovensko opero Marjana Kozine Ekvinokcij. Obe operi sta bili na visoki umetniški ravni in so izvajavci res zaslužili navdušene kritike, ki so jih objavili tukajšnji časniki. Še posebej smo na to ponosni mi, koroški Slovenci.

Kot kulturno povračilo je nedavno gostoval ansambel celovškega Mestnega gledališča v Ljubljani in Mariboru s Straussovo opereto Dunajska kri. Slovenija je svojim gostom pripravila izredno topel in prisrčen sprejem. Posebne svečane sprejeme so jim priredili predsednik Ljudske skupščine LRS Miha Marinko, predsednik Izvršnega sveta LS LRS Boris Kraigher in predsednik mariborske občine Jože Tramšek. Sprejemov so se udeležili številni ugledni politični in javni delavci, med temi deželni glavar Ferdinand Wedenig, ki je posebej naglasil, da kulturni odnosi prispevajo k temu, da se tudi drugi problemi kljub različnim političnim pogledom lahko obravnavajo v prijateljskem duhu.

Pred dvajsetimi leti so Nemci izselili tristo slovenskih družin

V aprilu pred dvajsetimi leti v zgodnjih jutranjih urah so do zob oboroženi gestapovci in esesovci obkolili slovenske vasi na Koroškem. Naše ljudi so budili iz spanja, jih vlačili s polj in cest, kjer so jih pač dobili. Povezati so morali le najnujnejše v culice in po ukazu firerja — so jih odvedli v pregnanstvo. V dnevih 14. in 15. aprila je bilo izseljenih prvih tristo slovenskih družin. Iz spisov, ki so jih našli po vojni, je razvidno, da so Nemci pripravljali izselitev še okrog 50.000 ljudi, da bi izpolnili Hitlerjev ukaz: Koroška naj bo popolnoma nemška!

Ob dvajseti obletnici izselitve koroških Slovencev je bila 14. aprila letos v Domu glasbe v Celovcu spominska proslava. Udeležil se je je tudi koroški deželni glavar Ferdinand Wedenig, ki se je zahvalil koroškim Slovincem — nekdanjim izseljencem in vsem tistim, ki so ostali in bili izpostavljeni nacističnemu nasilju — za žrtve in boj proti nacizmu — sovražniku vseh svobodoljubnih Avstrijev. Še sveži nauk teh najbolj mračnih trenutkov avstrijske zgodovine je treba prenesti na mlade rodove. Na svečanosti sta govorila še predsednik Zveze slovenskih organizacij dr. Franci Zwittner in predsednik narodnega sveta koroških Slovencev prof. Valentin Inzko.

Koroškim Slovincem — bivšim internirancem so avstrijske oblasti nedavno priznale pravico do odškodnine za škodo, ki so jo imeli med vojno. Od skupne vsote treh milijonov šilingov, ki so predvideni v ta namen za gospodarske in kulturne dobrine slovenskih organizacij in zadrug, uničene v času nacizma, bo letos izplačan prvi milijon šilingov.

Stara Brnca v Ziljski dolini
(Marjan de Reggi, lesorez l. 1958)

naši ljudje po svetu

Iz ZDA

PROSVETA DANES IN JUTRI

Slovenska narodna podporna jednota, ta močna slovenska organizacija v ZDA, ki ima približno v 500 društvih nad 70 tisoč članov, je 6. aprila slavila 58-letnico ustanovitve. Jednota je bila ustanovljena na prvi konvenciji, ki je bila v Chicagu v dnevih od 6. do 9. aprila 1904. Za prvega tajnika je bil izvoljen Frank Medica, ki pa se je že naslednje leto vrnil v staro domovino in je tudi umrl v Ljubljani. V začetku je bilo uradno glasilo Jednote tednik Glas svobode, ki sta ga izdajala Martin Konda in Frank Medica. Na tretji konvenciji SNPJ pa so sklenili, da dobi SNPJ lastno glasilo. Tako je začela izhajati Prosveta, ki je danes najbolj razširjen list med ameriškimi Slovenci. Toda tudi pri tem listu, kakor pri članstvu v društvih v zadnjih letih vedno bolj pada število naročnikov. Naravni razvoj se ne da zaustaviti. Stari umirajo, mladih pa ni toliko, da bi jih nadomestili. Zato nekateri svetujejo, da bi Prosveta preselila svoj sedež iz Chicaga v Cleveland, kjer je slovenska naselbina večja. Temu se pridružuje tudi znani Prosvetin dopisnik iz Euclida O. Anton Vehar, ki meni, da bi takšna preseelitev prav gotovo znatno podaljšala življenje tega našega osrednjega lista v ZDA. Znani kulturni delavec Leo Poljšak pa pravi, da je za selitev Prosvete že pozno. Prosveta naj ostane tam, kjer je glavni sedež Slovenske narodne podporne jednote — to je v Chicagu. Zakaj bi trošili velike vsote za novo poslopje itd. Svetuje pa, da bi poslali nekaj študentov v Slovenijo, kjer bi se naučili slovenščine in bi se pozneje zaposlili v upravi in uredništvu Prosvete.

Z letošnjim septembrom bo uprava Prosvete razpisala novo akcijo za pridobivanje novih naročnikov. Trajala bo šest mesecev. Zmagovavci bodo nagrajeni s prosto vožnjo v Slovenijo in nazaj. Prepričani smo, da bo kampanja uspešna in da bodo naši rojaki v ZDA storili vse, da bo njihova Prosveta, ki je dolga desetletja spremljala in beležila njihovo življenje in bitje na ameriških tleh, ne le prihajala k njim, temveč ji bodo pomagali utreti pot še v številne nove naše domove.

OBLETNICE DRUSTEV

V Milwaukee, Wis. je v nedeljo 5. maja praznovalo svoj zlati jubilej

Tako so se zabavali mladi Slovenci v Gladbecku

Echo ansambel na Poljskem, ki ga vodi sin naše naročnice Marije Woschek

lej 50-letnico društva Liliya št. 764 SNPJ. To društvo je bilo dolga leta samostojno, nato pa se je priključilo Jednoti. Predsednik društva je John Dobnick, tajnica Fanny Medle, blagajnik pa Stanley Vidmar. Zlati jubilej je društvo lepo proslavilo. Slavnostni govornik je bil glavni predsednik SNPJ Jože Culkar, v kulturnem programu je pa nastopil pevski zbor Prešeren iz Chicaga. Ob svoji petdesetletnici je društvo Liliya sredi živahnega delovanja. Ima lastne prostore in lepo število mladih članov, vključenih v krožku št. 8, ki ga spretno vodi Charles Curry.

Društvo št. 476 SNPJ v Salemu, Ohio pa je v nedeljo 26. maja proslavljalo kar dve obletnici: 40-letnico društva in 25-letnico mladinskega krožka št. 10 SNPJ, ki ga spretno vodi Helen Tomsha. Jubilantom naše čestitke in mnogo lepih uspehov pri bodočem delu.

JUBILEJ DRUSTVENEGA DELA

Paul Kokal, blagajnik društva 141 Universal Pa., dela že 36 let kot društveni uradnik, in to 16 let kot tajnik, 20 let pa kot blagajnik in za-

pisnikar. V decembru bo minilo tudi 50 let, odkar je postal član SNPJ. Čestitamo!

PRED 80 LETI PRVO SLOVENSKO PODPORNO DRUSTVO V ZDA

Med prvimi Slovenci, ki so se pred desetletji izselili, so bili Belokranjci. Izselili so se predvsem v Calumet v državi Michigan, kjer so takrat odprli bogate bakrene rudnike. Prvi belokranjski rudarji so prišli v Calumet že okrog l. 1864. Pred osmimi desetletji je štela slovenska naselbina v tem mestu okrog tisoč ljudi, ki so v septembru 1882 ustanovili prvo slovensko podporno društvo v Ameriki in ga imenovali po slovenskem deželnem patronu — Društvo sv. Jožefa v Calumetu. Pravi družva je sestavil črnomaljski učitelj Franc Šetinc. Tiskali pa so jih v novomeški tiskarni pri Krajcu, kjer je izhajal tudi dolenjski časopis Dolenjske novice. Društvo sv. Jožefa v Calumetu je obstajalo le nekaj let. Kmalu za njim so ustanovili svoje društvo tudi slovenski izseljenci v Chicagu, kjer je danes glavni sedež ene največjih slovenskih podpornih organizacij — Slovenske narodne podporne jednote.

pišejo nam

HVALEZEN SEM
MISKU KRANJCU

Toronto, Ont., Kanada

S koledarjem smo zadovoljni. Zelo lepo je opremljen, slike pa so mu še posebno povečale vrednost. Že stari Kitajci so rekli, da slika več pove, kot številne pisane strani, in mislim, da ste tu res imeli srečno roko. Tudi čtivo je zelo zanimivo, vsaka stran prikazuje del domovine. Najlepše in najplemenitejše pa je zame bilo odprto pismo pisatelja Miška Kranjca izseljencem iz Prekmurja pod naslovom »Rad bi vam nekaj povedal«. To pismo mi je vedno pred očmi, pred njim stojim z občutkom krivde, pa tudi ponosa. To čuti vsakdo v tujini, ki je ostal zvest domovini. V pismu je tako preprosto, odkrito napisano vse, kot bi šepetala sama mati, vabila in oproščala. Prekmurci so res lahko ponosni na takega rojaka, saj sem tudi jaz ponosem nanj, čeprav sem Dolenjec, kajti pismo, ki ga je napisal M. Kranjec, velja za ose izseljence od Jesenic pa do Djevdjelije. Vedno ga znova prebiram in vedno je novo, kot so nove stezice, ki vodijo iz tujine domov. Sporočite Mišku Kranjcu v mojem imenu hvaležnost, srčne pozdrave in najboljše želje.

Tudi vam na Matici hvala za vse, kar s tolikšno ljubeznijo napišete v naših publikacijah za nas, ki smo razkropljeni po svetu.

Leon Fister

OBISKAL BOM VAŠE TRGOVINE
IN TOVARNE

Chatelineau, Belgija

Zelo sem zadovoljen, da ste mi naročili slovenski dnevnik DELO. Vedno, ko pridem iz službe, najprej preberem DELO. Lepo se vam zahvaljujem tudi za pošiljanje Rodne grude. Letos pridem pozno na obisk v Slovenijo. Komaj čakam, da bom obiskal vaše samopostrežne trgovine, tovarne in drugo. Moram še nekaj reči o vaših mestih. Leta

1959 sem obiskal Velenje. To mesto je tako krasno, da vam ne morem opisati. Sama moderna poslopja so in to v tako lepem kraju. Ko pridem spet, bom prav gotovo obiskal Velenje, ker takega mesta še nisem videl. Zelo sem bil vesel Slovenskega izseljenskega koledarja zato, ker je v njem precej fotografij modernih poslopij. Posebno se zanimam za moderna mesta in industrijo, saj sem še mlad, šele desetnajst let mi bo, zato se zanimam za vse novo.

Na svidenje in lepe pozdrave!

Rudi Jeller

SPOMENIK NAŠE PODJETNOSTI
IN ČLOVEKOLJUBJA

Euclid, Ohio, ZDA

V Clevelandu zdaj zbiramo denar za dom ostarelih rojakov. Kupili in plačali smo že zemljišče z veliko hišo; oboje je vredno približno 45.000 dol., v blagajni pa imamo še nad 50.000 dolarjev. Prvo poslopje za 24 stanovanjcev bomo zgradili še to poletje. To bo trajni spomenik naše podjetnosti in človekoljubja, ki bo služil še poznim rodovom. Kadar bomo dom odprli, vam bomo poslali sliko in nekaj zgodovine o njem.

O našem življenju ste poučeni prek naših časopisov. Kulturno delujemo le še v petju in to s pomočjo tu rojene mladine. Naše vrste se redčijo. Neizprosna smrt nam je spet iztrgala dva ugledna rojaka, časnikarja Toneta Šabca in Ivana Moleka. Novinar in pisatelj Molek je bil že več let v pokojju, toda še vedno je predstavljal simbol naprednega gibanja, kot biobilni agilni urednik Prosvete in avtor naprednih smernic SNPJ. V rojaku Šabcu je Prosveta izgubila izbornega clevelandskega poročevalca in pisca člankov, Jugoslavija pa dobrega zagovornika. Šabec je bil rojen novinar. Imel je lep priplačen slog in jezik. Zdaj ga delno nadomestujem jaz, toda le kot poročevalcev.

Kaže, da boste letos spet dobili mnogo naših izletnikov in bo pri vas živahno. Izseljenska matica je res potrebna ustanova, brez nje bi bili izletniki osamljeni in izgubljeni.

Pozdrav osem matičarjem.

Frank Česen

EDINI LIST, V KATEREM
BEREM BESEDE MATERINEGA
JEZIKA

Cite Jeanne d'Arc

S pošiljko RODNE GRUDE ste me zelo razveselili in iznenadili. To je zdaj edini list, v katerem berem drage besede materinega jezika. Toplo se vam zahvaljujem in želim postati stalna naročnica vaše revije. Vas srčno pozdravljam.

Vera Zibert

VELIKO JE ŽELJA PO UČENJU
SLOVENSKEGA JEZIKA

Leverkusen, Nemčija

Preko Radia Ljubljane sem slišal v oddaji za izseljence, da bomo s pomočjo revije RODNA GRUDA lahko učili svoje otroke slovenskega jezika. Sporočam vam, da se med našimi znanci mnogi žele učiti slovenske. Zelo vam bom hvaležen, če mi boste z revijo redno pošiljali tudi vaš učbenik.

Franc Smitek

OSTANEM NAROČNICA,
DOKLER BOM MOGLA BRATI

Aberdeen, Wash., ZDA

Prav lepa hvala za koledar, ki ste mi ga poslali. Slike in čtivo v njem je res hvale vredno, ker je vse tako zanimivo. Lani sva z mojim obiskala rojstno domo-

vino, on po 52 letih, jaz pa po 41. Čas nama je vse prehitro minil, ker sva morala obiskati toliko sorodnikov, v Jugoslaviji pa je toliko lepih krajev.

Pošiljam vam deset dolarjev za Rodno grudo in Slovenski izseljenski koledar. Obljubljam vam, da bom ostala vaša naročnica, dokler bom mogla brati. Prav lepo pozdravljam vse v uredništvu!

Vaša rojakinja Mary Iskra

BOLJSIH LJUDI
NE BI MOGEL NAJTI
North Chicago, Ill., ZDA

Vse priznanje vaši pisarni. Vidim, da resnično hočete pomagati vsem, ki prihajajo k vam po nasvete. Če bi ljudje posod bili tako potrpežljivi, kot so pri vas, bi bilo zares lepo. Menim, da boljnih ljudi ne bi mogel najti na osem svetu.

Ko sem lani obiskal rodno Vrhniko in vrhniško pokopališče, kjer počivajo moji starši, sem zložil tele vstice:

Objel sivi sem kamen,
zajokal skoraj glasno —
v sreču se mi je zganilo,
toplo je vame dahnilo.

Spet mati bila je z menoj,
čutil sem njeno ljubezen.

Zdaj vem: nisem se vrnil zaman.
O domovina,
toplo si sprejela svojega sina.

Vaši pisarni pa še en pozdrav,
dekletom in fantom, ki delajo
tam,
na vas so prijetni spomini ostali,
na svidenje kmalu spet v beli
Ljubljani!

Finko Mathias

ZA TISKOVNI SKLAD MATICE

John Tomšič 1 dolar, Marija Verčič 1 dolar, John Pilepič 1 dolar, Frances Vidmar 10 dolarjev, John in Mary Kink 1 dolar, Jennie Troha 2 dolarja, Johana Klančnik 1 dolar, Franc Česen 2 dolarja, B. Galekovich 1 dolar, Joseph Novak 1 dolar, Vincenc Mlakar 1 dolar, neimenovana 10 NF, Albin Šibret 5 Hfl, Gottfried Michelitsch 3 DM, Ernest Jarušek 2 DM, August Bezjak 2 DM, Alojz Lapan 4 DM, neimenovani 5 DM.

Iskrena hvala!

Konvencija o socialnem zavarovanju med Jugoslavijo in drugimi državami

V pismih, ki jih vsak dan dobiva Slovenska izseljenska matica od naših izseljencev, je mnogo vprašanj, kakšne so njihove pravice po pogodbah o socialnem zavarovanju med našo državo in državo, kjer sedaj prebivajo. Čeprav vsakemu, ki nas sprašuje, vedno odgovorimo, smo se vendarle odločili, da bomo v Rodni grudi objavili glavno vsebino teh konvencij.

Konvencije o socialnem zavarovanju sklepajo države med seboj zato, da bi delavci, ki gredo delat v drugo državo, ne bili prikrajšani za leta, ki so jih preživelj na delu pred odhodom iz te ali one države. Vsaka država je določila, koliko časa mora delavec delati, da si pridobi pravice iz socialnega zavarovanja, npr. do brezplačnega zdravljenja, do otroškega dodatka, do pokojnine itd. Zato je še prav posebno pomembno, da vse zaposlitve v državah, ki so podpisale pogodbo, seštejejo.

Žal je še precej držav, ki še nimajo podpisanih konvencij, kar močno škoduje tistim delavcem, ki niso vse delovne dobe preživeli v eni sami državi. Med slovenskimi izseljenci, posebno med rudarji, je veliko ljudi, ki so delali v več državah. Za te so konvencije o socialnem zavarovanju še prav posebno pomembne.

Jugoslavija je doslej sklenila konvencije o socialnem zavarovanju z 10 državami, skleniti pa jih je hotela še z mnogimi drugimi. Nekatere države, katerim je Jugoslavija ponudila sklenitev pogodbe, se doslej še niso odločile. Pogodbe z Jugoslavijo pa so podpisale:

1. Belgija 1. X. 1956
2. Bolgarija 1. IX. 1958
3. Češkoslovaška 1. XII. 1957
4. Francija 1. IV. 1951
5. Holandska 1. IV. 1957
6. Italija 1. I. 1961
7. Luksemburška 1. VI. 1956
8. Madžarska 1. VII. 1958
9. Poljska 1. I. 1959
10. Velika Britanija 1. IX. 1959

Temeljne določbe vseh konvencij

Skupna načela so kratko tale:

1. zavarovanci sopogodbene države so glede pravic iz socialnega zavarovanja izenačeni z državljani zavarovanci druge sopogodbene države. Vsaka obeh držav, ki sta sklenili konvencijo, torej obravnava državljane države sopogodbence kot svoje državljane.

2. za pridobitev pravic iz socialnega zavarovanja se obe delovni dobi seštejeta. Če zavarovavec preneha delati v eni in takoj nato začne delati v drugi izmed obeh držav, ki sta sklenili pogodbo, mu za pridobitev pravic ni potrebna posebna čakalna (karenčna) doba.

3. v vsaki obeh sopogodbениh držav presojajo pravico do pokojnine po njenih predpisih, torej tudi takrat, kadar obe zaposlitvi

G. M. iz Bobingena — Zahodna Nemčija, sprašuje:

1. leta 1945 sem bil prisilno mobiliziran v nemško vojsko. Po vojni sem se vrnil v Jugoslavijo kot 80% invalid. Ker nisem dobil invalidnine, sem šel leta 1956 na obisk k sorodnikom v Nemčijo in tamkaj ostal. Moja žena je dobila po mojem odhodu od jugoslovanskih oblasti dovoljenje za izselitev in prišla za menoj. Najini sorodniki naju obiščejo vsako leto. Ker bi tudi midva rada obiskala sorodnike v domovini, prosim za pojasnilo, če ne bom imel težav zaradi tega, ker sem leta 1956 ostal v Nemčiji.

2. kdo so pripadniki sovražniku služočih formacij, ki niso bili zločinci?

Ali lahko obiskujejo Jugoslavijo folksdojčerji, ki jih amnestija ni zajela?

Odgovor:

1. že pred uveljavitvijo zakona o amnestiji naša država prehoda državne meje, ali če je kdo ostal v tujini po poteku potne listine, ni kdo ve kako kaznovala. O tem smo pisali že v letošnji 3. številki Rodne grude. Kljub temu, da ste napravili prekršek, kot sami pravite in obžalujete, so jugoslovanski organi izdali vaši ženi izselitveno dovoljenje, vašim sorodnikom pa potne listine, da vas lahko obiskujejo. Že iz tega lahko razberete, da ne boste imeli nobenih težav, če boste obiskali sorodnike v domovini. Kot ste napisali, niste storili nič drugega kakor to, da ste po poteku potne listine ostali v Nemčiji. Torej je najbolje, da se čimprej (oziroma kadar želite) oglasite pri najbližjem jugoslovanskem diplomatskem ali konzularnem predstavništvu in tam uredite vse glede vašega obiska v domovini.

2. med pripadniki sovražniku služočih formacij je bilo prav gotovo mnogo zapeljanih ljudi, ki ne spadajo v kategorijo vojnih zločincev. Če na primer domobranec, ki je v nemški uniformi služil okupatorju, med

oziroma pokojninski dobi seštevajo. Pri seštevanju obeh pokojninskih dob določijo pokojnino po sorazmernih delih tako, da pristojna organa socialnega zavarovanja obeh držav najprej ugotovita pokojnino za vso šesteto dobo, nato pa jo izračunata za tisti čas, ko je delavec delal v tisti državi. Ker bomo najprej pregledali konvencijo s Francijo, bom vse primere dajal iz odnosov Francija-Jugoslavija.

Če je npr. delavec v Jugoslaviji delal 20 let, v Franciji pa 15 let, skupaj torej 35 let, mu v obeh državah pokojnino ugotovijo najprej za 35 let, nato pa določijo v Jugoslaviji 20/35, v Franciji pa 15/35 pokojnine, ki mu gre za 35 let dela. Na primer: jugoslovanska pokojnina je za 35 let dela v neki stroki na primer 35.000 din, francoska pa 350 NF. Ker je delavec delal v Jugoslaviji 20 let, dobi za to dobo 20.000 din, Francija pa mu izplačuje 150 NF, ker je v Franciji delal 15 let.

4. jugoslovanska pokojnina in tuja renta se me izključujeta. Zavarovanec lahko torej poleg domače pokojnine prejema še tujo rento ali celo več rent.

5. pokojnino nakazuje država sopogodbena v državo, s katero je sklenila pogodbo, če upokojenec tam prebiva. To pomeni, da Jugoslavija pošilja npr. pokojnine za delovna leta, opravljena v Jugoslaviji v Francijo, francoski del pokojnine pa dobiva upokojenec od francoskega socialnega zavarovanja. Če prebiva upokojenec v Jugoslaviji, pa dobiva jugoslovanski del od našega socialnega zavarovanja, francoski del pa pošilja Francija v Jugoslavijo.

6. invalidnina ali invalidska pokojnina za nesrečo pri delu gre v breme socialnega zavarovanja tiste države, v kateri se je zgodila nesreča.

7. posmrtno dajatve plača organ socialnega zavarovanja tiste države, kjer je bil zavarovanec nazadnje zavarovan. Pri tem seveda upoštevajo tudi zaposlitve v sopogodbeni državi.

8. listin, ki so potrebne pri uveljavljanju pokojnine ali invalidnine v državi sopogodbenci, ni treba diplomatsko overiti. Veljavne so takšne listine, kot se rabijo pri domačem organu socialnega zavarovanja.

9. po konvenciji izplačujejo pokojnine ali invalidnine s tistim dnem, s katerim je začela veljati konvencija. Pred uveljavljanjem konvencije oziroma za nazaj sopogodbene države dajatev ne izplačujejo.

10. pri ugotavljanju invalidnosti si zaradi potrebnih zdravniških pregledov obe državi sopogodbenci med seboj pomagata. Stroške plača navadno tista država, kjer zavarovanec prebiva.

11. kadar je za dajatev iz socialnega zavarovanja pogoj, da mora uživavec prebivati v tisti državi, od koder jo dobiva, to ne velja takrat, ko uživavec prebiva v državi sopogodbenci, razen če sta se v konvenciji državi dogovorili drugače. Na primer: če ima država, ki je sklenila konvencijo z drugo državo, v svojih predpisih določilo, da mora upokojenec prebivati v njej, če hoče dobivati pokojnino, lahko upokojenec prebiva tudi v sopogodbeni državi (v našem primeru v Franciji ali Jugoslaviji). Pokojnine pa seveda ne bi dobival, če bi se naselil zunaj obeh držav.

To so kratko opisana načela; veljajo za vse konvencije, ki jih bomo obravnavali v našem listu.

V naslednji številki pa bomo natančneje spoznali konvencijo o socialnem zavarovanju med Jugoslavijo in Francijo, iz katere smo že danes vzeli nekaj primerov.

JUST MIKLAVC

vojno ni napravil nobenega zločina zoper jugoslovanske narode, če ni požigal, ubijal in preganjal zavednih ljudi, velja tudi zanj sprejeti zakon o amnestiji. Tem ljudem je zakon o amnestiji odpustil njihovo izdajstvo domovine in lahko torej po tem zakonu uredijo svoje razmerje do naše države. To pomeni, da bodo po ureditvi svojega razmerja lahko obiskovali svoje sorodnike in domači kraj. Seveda se morajo čimprej oglasiti pri našem diplomatskem ali konzularnem predstavništvu. Za kogar imamo dokaze, da je zakrivil zločine ali da se je celo boril proti svojemu ljudstvu, zanj zakon o amnestiji ne velja.

Folksdojčerji, to so ljudje nemške narodnosti, ki so pobegnili v tujino ali ki so jih jugoslovanske oblasti pregnale iz Jugoslavije zaradi sodelovanja z okupatorji oziroma zaradi aktivnega boja proti jugoslovanskim narodom, ne morejo obiskovati Jugoslavije. Zakon o amnestiji je to izrecno navedel, to pa je razvidno tudi iz ekspezeja podpredsednika jugoslovanske vlade Aleksandra Rankovića, ki je bil objavljen tudi v 3. številki letošnje Rodne grude.

Slovenski pevski zbor v Gladbecku, ki je bil žal razpuščen

Rojakom, ki naš letoš obiščejo!

KAKO JE LETOS S CARINO?

V glavnem tako kot lani, le da je skupna vrednost predmetov, ki jih lahko prinesete v Jugoslavijo brez carine, zvišana na 200.000 din. Predmeti se ocenijo po cenah veljavnih na našem tržišču.

TISTI, KI POTUJEJO Z LETALI,

ne morejo vzeti s seboj dosti prtljage. Zato jo večinoma odpošljejo naprej v poštnih paketih. V tem primeru **mora odpošiljatelj napisati na paket svoj ameriški naslov kot pošiljatelj in svoj naslov, ki ga bo imel v času svojega bivanja v Jugoslaviji kot prejemnik.** Takšne pakete lahko s svojim potnim listom in posebnim potrdilom, ki vam ga izda Slovenska izseljenska matica, sprejmete po pošti, ne da bi bilo treba plačati carino. Najbolje je, da te pakete odpošljete tri do štiri tedne pred odhodom, da prispejo približno istočasno z vašim prihodom.

OB PRIHODU BREZ SKRBI VPISETE NA CARINSKO PRIJAVO VES DENAR,

ki ga imate pri sebi. Vaša stvar je, če ga porabite ali ne. Če ga ne boste, ga boste lahko nesli nazaj. Carina ima pa pravico odvzeti neprijavljeno vsoto in je potem zaman vsaka pritožba. Dinarska valuta, ki jo prinesete s seboj, pa ne sme presegati 1.500 dinarjev.

TISTI, KI SE ZA STALNO VRNEJO V JUGOSLAVIJO,

imajo pravico uvoziti brez carine vse svoje premično premoženje z avtomobilom vred. Imeti pa morajo od našega predstavništva potrjen seznam predmetov, ki jih bodo uvozili in izjavo predstavništva, da so te predmete kupili s svojim zaslužkom v času izseljenstva v tisti državi in so torej njihova lastnina. Po prihodu v Jugoslavijo mora povratnik v osmih dneh vložiti na carinarnico prošnjo za oprostitev carine. Rok za uvoz premičnin, ki so v seznamu, poteče po šestih mesecih prihoda v Jugoslavijo.

GLEDE POKOJNINE, KI JO BODO POVRATNIKI PREJEMALI IZ ZDA,

naj uredi vse potrebno pred odhodom, da jo bodo prejeli na svoj naslov v stari kraj. Na dolarske čeke izplačuje Narodna banka 750 din za dolar, travel čeke pa menja po kurzu 600 din za dolar. Svetujemo tudi, da si povratniki preskrbe na konzulatu ali poslaništvu dovoljenje za stalno bivanje v Jugoslaviji še pred prihodom v domovino.

Če boste potrebovali kakšne nasvete, se obrnite na Slovensko izseljensko matico, Ljubljana, Cankarjeva 1/II.

TRGOVSKO UVOZNO IN IZVOZNO PODJETJE Z ZELEZNINO,
TEHNIČNIM IN GRADBENIM MATERIALOM

metalka

Izdelki črne in barvne metalurgije
Vse vrste tehničnega in pomožnega materiala
Stroji in rezervni deli

Direkcija, uvoz, izvoz:

Titova 24, telefon 25-484, telegram: METALKA Ljubljana, telex. 05-119, POB 202 IV

Domače tržišče:

Titova 55, telefon 51-585, 52-794-95

Skladišča:

Jarše, telefon 50-449, 51-554
Vižmarje, telefon 51-515

Predstavništva:

BEOGRAD, Studentski trg 11, telefon 625-294
ZAGREB, Draškovičeva 55, telefon 59-449
SARAJEVO, Obala 2/II, telefon 26-656
REKA - OPATIJA, Pionirski prolaz 1, telefon 35-54
SKOPJE, Vasil Glavinov 59, telefon 52-45

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE

je namenila posebno knjižno zbirko mladim slovenskim ustvarjalcem. V zbirki

Tokovi časa

izhajajo dela, zanimiva bodisi po svoji problemski usmerjenosti, iskanju in vrednotenju sodobnih silnic našega časa, bodisi kot oblikovno in izrazno prizadevanje mladega slovenskega povojnega rodu, ki si s pisano besedo utira pot k novim ciljem. Knjige mladih slovenskih pesnikov in pisateljev kažejo, kljub svoji samoniklosti, tesen stik z dediščino naše kulturne preteklosti in s problemi časa, ki v njem živimo.

V zbirki so doslej izšla dela naslednjih piscev:

Vladimir Kavčič: **Ne vračaj se sam**
(roman — opl. 950 din)

Tone Pavček: **Sanje živijo dalje**
(pesniška zbirka — opl. 640 din)

Smiljan Rozman: **Obala**
(roman — opl. 950 din)

Marjan Rožanc: **Mrtvi in vsi ostali**
(novelistična zbirka — opl. 950 din)

Vladimir Kavčič: **Ognji so potemneli**
(novelistična zbirka — opl. 950 din)

Janez Menart: **Časopisni stih**
(pesniška zbirka — razprodana)

Leopold Suhodolčan: **Človek na zidu**
(novelistična zbirka — opl. 1100 din)

Valentin Cundrič: **Pojoč**
(pesniška zbirka — kart. 450 din)

Marjan Kolar: **Prazno nebo**
(novelistična zbirka — kart. 800 din)

Saša Vegri: **Naplavljeni plen**
(pesniška zbirka — kart.)

Saša Vuga: **Račke po reki plavajo**
(novelistična zbirka — kart.)

Branko Hofman: **Mavrica v dlaneh**
(pesniška zbirka — kart. 980 din)

V tisku:

Niko Grafenauer: **Večer pred praznikom**
(pesniška zbirka)

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE
LJUBLJANA, MESTNI TRG 26